

Галина Сапун, Ольга Придаток

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти

У двох частинах

ЧАСТИНА 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2019

УДК 811.161.2(075.2)
С19

Підручник розроблено відповідно до Типової освітньої програми
колективу авторів під керівництвом Р. Б. Шияна

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 №407)

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- — завдання для читання
- — завдання для письма
- — дослідження мовних та літературознавчих явищ
- — загадки, ребуси, логічні завдання
- — завдання для роботи в парі чи групі
- — порядковий номер уроку

Сапун Г.

С19 Українська мова та читання: підруч. для 2 кл. закл.
загал. середн. освіти. У 2 ч. Ч. 1 / Г. Сапун, О. Придаток. —
Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. — 112 с.

ISBN 978-966-07-3411-1

ISBN 978-966-07-3417-3 (Ч. 1)

УДК 811.161.2(075.2)

ISBN 978-966-07-3411-1
ISBN 978-966-07-3417-3 (Ч. 1)

© Сапун Г., Придаток О., 2019
© Видавництво «Підручники і посібники», оригінал-макет, 2019

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Музика *Михайла Вербицького*
Слова *Павла Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

ПРИВІТ, УЧНІВСТВО ДРУГОГО КЛАСУ!

Я — ваш друг, підручник «Українська мова та читання».

За літо ви піросли і змужніли, добре відпочили. Тепер ми разом помандруємо до чарівного світу рідного слова. Я навчу вас правильно говорити і писати, швидко та вдумливо читати. Я допоможу вам стати грамотними. Бо ви — майбутнє української держави й світової спільноти.

Насолоджуйтеся читанням, збагачуйте свою уяву, навчайтеся грамотно висловлюватися. Сміливо відкривайте скриню скарбів рідної мови, мрійте, фантазуйте.

У добру путь, до нових відкриттів!

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 1 КЛАСІ. ЗВУКИ І БУКВИ

ШКОЛА — НАШ ДІМ

1. УЧИСЯ, ДРУГОКЛАСНИКУ

Учися, другокласнику!
Відкрий науки світ.
Хай буде мрійним, радісним
в науку твій **політ**.
Сміливим будь відмінником,
та честю дорожи.
Шануй батьків та **вчителя**
і з **книгою** дружи.
Будь добрим, праці відданим
та старших поважай.
Навчися мови рідної,
люби свій рідний край!

За Миколою Сингаївським

2. ● Про який день ідеться у вірші?
● До чого закликає автор другокласників?
● Прочитай останнє речення. Як ти розумієш ці слова?

Мудрим ніхто не народився, а навчився.

3. З яким настроєм ви йдете до школи? Для чого потрібна школа?

Я мрію стати...

А я, коли виросту, хочу стати...

Значком ✍ у колонтитулі позначені теми з української мови, значком 📖 — теми з читання.

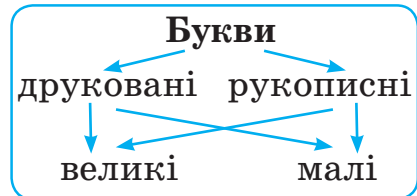
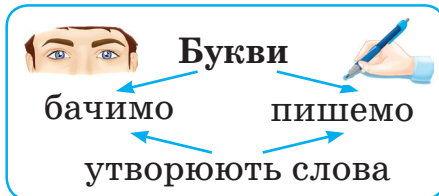
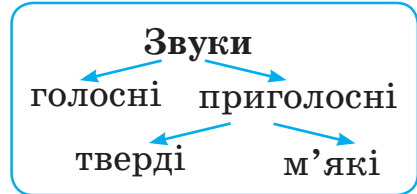

4. Прочитай виділені слова у вірші Миколи Сингаївського. Виразно вимов їх. Назви послідовно ланцюжок звуків у цих словах.

Пригадай!

5. ● Назви послідовно ланцюжок звуків у слові *школа*.
 ● Виконай завдання на вибір.
 ✓ Склади речення зі словом *школа*.
 ✓ Продовж речення: *У школі навчають ...*
 ● Спиши останнє речення з вірша Миколи Сингаївського. Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

1. ЩО МОЖЕ БУКВА

Була **арка** — став **аркан**,
 а із нього зріс **паркан**.
Песик персиком зробивсь,
кран у **крам*** перетворивсь.
 Був **сирок**, а став **синок**,
крук літав — і **кроком** став.
 Ось поглянь, була **рука**,
 а тепер тече **ріка**!
Кролик — **ролик**, **рис** — **ірис**!
 Хто це водить нас за ніс?
 От що буквочка одна
 може! Просто дивина!

Любов Відута

*Крам — товар для продажу.

2. На запитання «Чим цікаві виділені слова?» Даринка й Миколка відповіли по-різному. А яка твоя думка?

У словах
спочатку
збільшується
кількість
букв, а потім —
зменшується.

Одна буква
змінює
значення
слова.

3. ● Виконай завдання на вибір.

- ✓ Випиши з вірша парами слова, які відрізняються однією буквою, за зразком:

Зразок. Крук — крок.

- ✓ Випиши з вірша парами слова, у яких різна кількість букв, за зразком:

Зразок. Арка — аркан.

● Виконай завдання на вибір.

- ✓ Прочитай слова. Вилучи один звук так, щоб утворилося інше слово. Запиши утворені слова.

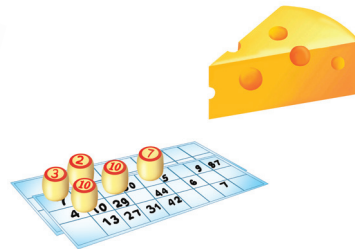
Буряк, ірис, екран.

- ✓ Прочитай слова. Додай один звук так, щоб утворилося інше слово. Запиши утворені слова.

Лин, їжа, мак, оса.

- ✓ Прочитай слова. Заміни один звук так, щоб утворилося інше слово. За потреби скористайся малюнком-підказкою. Запиши утворені слова.

Місто, клітка, салат, літо, мир.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

ВЕСЕЛЕ МІСТО АЛФАВІТ

1.

ВЕСЕЛЕ МІСТО АЛФАВІТ

Веселе місто Алфавіт.
Йому сьогодні наш привіт.
До нього нам лягає путь,
у ньому літери живуть.
Живуть там літери в словах,
а кожне слово — звір чи птах,
травиця чи барвистий цвіт.
Отож в похід за мною вслід!

Тамара Коломієць

2.

- Про яке місто йдеться у вірші?
- Як звучать мешканців веселого міста?

Пригадай! Алфавіт — це сукупність букв (літер) певної мови, розташованих у чітко визначеному порядку. Кожна буква має свою форму, назву і своє місце.

Алфавіт — абетка, азбука

Буква — літера

3.

- Обговоріть, навіщо потрібний алфавіт.
- Чи пам'ятаєте ви алфавіт? Назвіть всі букви української мови в алфавітному порядку.

Проскануйте QR-код
та прослухайте пісню про алфавіт.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд	Ее	Єє	Жж	Зз
(а)	(бе)	(ве)	(ге)	(ґе)	(де)	(е)	(є)	(же)	(зе)
Ии	Іі	Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп
(и)	(і)	(ї)	(йот)	(ка)	(ел)	(ем)	(ен)	(о)	(пе)
Рр	Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
(ер)	(ес)	(те)	(у)	(еф)	(ха)	(це)	(че)	(ша)	(ща)
			Ь	Юю		Яя			
			(знак м'якшення)	(ю)	(я)				

4. ● Полічи, скільки букв в алфавіті.
 ● Скільки букв позначають голосні звуки?
 ● Скільки букв позначають приголосні звуки?
 ● Назви букву, яка не позначає звука.

5. ● Відгадай слово за підказками.

Перша буква цього слова стоїть перед «ел». Друга — між «ем» та «о». Третя буква цього слова в алфавіті одинадцята. Четверта буква стоїть перед «г». П'ята буква міститься між буквами «зе» та «і».

- Устав слово в прислів'я. Запиши.

З ручаїв — ріки, з ... — знання.

- Як ти розумієш прислів'я?
 ● На місці пропусків устав алфавітні назви букв. Прочитай слова.

Літ_а, а_тка, шк_ла, о_рет, ма_матика.

- Запиши утворені слова.

Для довідки (алфавітні назви букв): «бе», «ер», «че», «те», «о».

РОСЛИНИ УКРАЇНИ

Соняхи, жоржина, айстри і шипшина, васильки, ромашки, лілії, волошки, мальви, чорнобривці, звіробій, чорниці, м'ята і калина, маки, горобина, півники, брусниця, грицики, суниця, нагідки, космеї, рожі, калатеї, примули, малина, рута та ожина — це усе рослини й квіти України.

Олеся Тоцька

2. ● Полічи, скільки назв рослин згадується у вірші.
● Прочитай виділені слова. Запиши їх за абеткою.

3.

АБЕТКА

Абетку, **Б**ач, **В**ивчають **Г**анна,
Данило, **Е**дик, **Є**ва, **Ж**анна.
Завчають: **И**ч, **І**ще, **Ї**жак,
Йосько, **К**омар — **Л**ітять **М**астак.
Напевне, **О**сінь **П**рийде **Р**анком:
Створив **Т**уман **У**же **Ф**іранку...
Хвалько **Ц**віркунчик, **Ч**апля, **Ш**пак
Щебечуть: **Ю**, **Я**, **Ь** (м'який знак).

Станіслав Бондаренко

4. ● Чим цікавий вірш Станіслава Бондаренка?
● Слів на які літери немає у вірші? Якої літери не згадано?
● Пригадай кілька слів, у яких є звук [г].

5. ● Даринка й Миколка прочитали вірш і висловилися:

У вірші
не всі слова
розміщені
за алфа-
вітом.

У вірші
всі слова
розміщені
за алфа-
вітом.

- А яка твоя думка?
- Яка буква розміщена не за алфавітом?
- Відгадай слово за підказками. Утвори слова з літер слова-відгадки.

Перша буква цього слова стоїть перед «ве». Друга буква починає алфавіт. Третя стоїть між «пе» та «ес». Четверта — після «бе». П'ята буква стоїть в алфавіті дванадцятою. Шоста й сьома — між буквами «ем» і «пе». Остання — після «йот».

КОРИСНІ СПРАВИ ТВОЇХ РОВЕСНИКІВ

1. Навчися швидко читати слова.

несподівано
підкралася

ударяють
запримітив

попрацювали
вилущуються

2.

ГОРІХИ

Зовсім несподівано осінь підкралася. Листя на деревах жовтіє й опадає.

Діти, а з ними й Даринка, прийшли до фруктового саду за селом. Там чоловіки й жінки збивають горіхи.

У руках у всіх довгі палиці. І ними дістають аж до верхечка дерев. Ударяють по гілляках — додолу падають голенькі, ще мокрі горіхи. Вилущуються зі своїх зеленуватих колушків, котяться по землі. Дядько Лесь запримітив дітлахів, питає:

— Що скажете, молоді люди?

— Прийшли вам допомагати, — за всіх відповідає Дарка.

— Це діло, — крутить вуса дядько. — Без вас ми не впораємося. Беріть кошики, носіть горіхи в ящики.

Дарка і Тетянка одразу взялися до роботи. Тимко — ні. Він каже дівчаткам:

— А я не буду носити горіхи. Дядько Лесь мені задурно їх дасть. Він — рідня

мені, а ви — чужі.

Дівчатка віднесли кілька кошиків, а тоді дядько Лесь зупинив їх:

— Славно попрацювали. Тепер вам належить кожній по десять горіхів.

Простягає руку Дарка, простягає Тетянка. І Тимко простягає.

— А ти, Тимку, хіба працював? — дивується дядько Лесь.

Дівчаткам шкода стає Тимка, хочуть поділитися з ним горіхами. Але хлопчик підбігає до дядька і, не зводячи голови, каже:

— Давайте кошика, я також носитиму...

За Дмитром Герасимчуком

3. ● Коли відбувалися описані події? Як діти допомагали дорослим? Чому дядько Лесь не дав Тимкові горіхів? Чому хлопчик узявся до роботи? Чиї дії ти схвалюєш? Чиї дії тобі не сподобалися? Поясни чому.

● Вислови свої міркування так:

Я схвалюю дії ..., тому що

Мені не сподобались дії ..., тому що

● Запиши імена дівчаток за абеткою.

4. Для чого потрібно знати алфавіт?

АЛФАВІТ

№	Ім'я дівчаток
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	

5. ● Прочитай назви птахів. Який птах «зайвий»? Поясни чому.

дятел

іволга

журавель

соловей

лелека

- Склади алфавітний список перелітних птахів для створення лепбука.
- Прочитай вірш. Запиши назви грибів у алфавітному порядку. Поміркуй, де можна використати цей список.

У бору грибів багато — сироїжки, маслюки, жовті рижики, й лисички, і товсті боровики.

Катерина Перелісна

СЛОВНИКИ — НАШІ ПОМІЧНИКИ

1. За стрілками прочитай слово.

→	С
Л	О
Н	В
И	К

2.

СЛОВНИКИ

Словники — це книги, у яких зібрано слова за абеткою. Такі книги бувають різні.

Є словники, які містять слова лише однієї мови. Їх називають одномовними. Такі словники бувають кількох видів.

За орфографічним словником ти можеш дізнатися, як правильно писати слово, з яким наголосом його потрібно вимовляти.

Тлумачний словник пояснить значення слова.

У фразеологічному словнику ти знайдеш пояснення найуживаніших у творах для дітей та в мовленні сталих висловів (фразеологізмів), наприклад: **пекти раків**, що означає **червоніти від сорому**.

Перекладні словники призначені для перекладу слів з однієї мови на іншу, наприклад, з української на англійську.

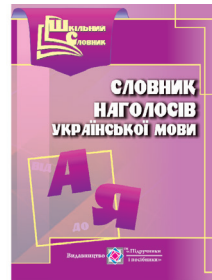
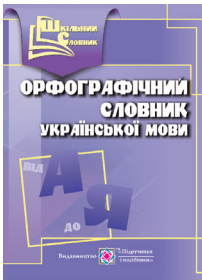
Слова в словниках зазвичай розташовані за абеткою. Щоб знайти слово у словнику, потрібно знати, у якому порядку розміщено букви в абетці. Тому, щоб успішно ними користуватися, потрібно знати алфавіт напам'ять.

Тож не бійся заглядати у словник!

3. Які словники згадано в тексті?

- Як зазвичай розташовані слова в словниках?
- У якому словнику можна знайти значення вислову *ловити гав?*

Проскануй QR-код
та переглянь онлайн-словники.

4. ● Прочитай. За допомогою орфографічного словника вибери букву або буквосполучення, які потрібно написати.

е ? и

ол_нь

у ? о

з_зуля

е ? и

тел_фон

з ? дз

кукуру__а

● Запиши слова.

- Прочитай прізвища й імена українських письменників. Запиши їх за абеткою.

Усач Григорій, Артимович Мирослав, Коломієць Тамара, Перелісна Катерина, Григоруk Анатолій.

5. Розгляньте клавіатурну розкладку. Обговоріть, чому букви на ній розташовані не за абеткою.

6. ● Випиши з тлумачного словника значення слова *словник*.
● Запиши за абеткою назви предметів.

М'яч, скакалка, гантелі, штанга, ракетка.

У БІБЛІОТЕЦІ

1. Прочитай і відгадай загадку.

Всім про все вона розкаже
і малюночки покаже.
Усіх розуму навчить,
хоч сама завжди мовчить.

З народного

2.

МОНОЛОГ* КНИЖКИ

Я книжка. Подивіться, яка я гарна й цікава! Сподіваюсь, що ви полюбите мене. Адже я познайомлю вас із незвіданими світами, навчу розрізняти добро і зло. Тільки читайте мене вдумливо, не поспішаючи.

Я пройшла нелегкий шлях, щоб потрапити до ваших рук. Спочатку була високим деревом і росла в лісі. Лісоруби зрубали мене. З дерева робітники на фабриках зробили папір.

Письменники створили оповідання і вірші. Художники намалювали ілюстрації. У друкарні надрукували. А потім розвозили мене в книгарні, бібліотеки. Так я потрапила до вашої школи.

Багато людей працювало, щоб мене створити.
Бережіть мене — я ваша подруга.

За Олександром Моторним

* **Монолог** — розповідь однієї особи.

3. Перевір себе.

1. Розповідь ведеться від імені:
 - а) книги;
 - б) читача.
2. Будинок, у якому живе багато книг, називають:
 - а) аптекою;
 - б) бібліотекою.

Проскануй QR-код.
Прослухай правила
користування книгою.

4. ● Розгляньте малюнок. Дайте імена дітям. Куди прийшли діти?

● Яку книгу вибирає ?

● Яку книгу читає ?

● Які книги цікавіші: з ілюстраціями чи без них? Чому?

- Яку книгу ти взяв/узяла читати в бібліотеці? Чим вона тобі подобається? Чи любиш ти ходити в бібліотеку? Висловлюй свої міркування за зразком:

Так, я люблю (ні, я не люблю) ходити в бібліотеку, тому що... .

- Розглянь комікс. Поміркуй, як закінчити діалоги. Один з них (на вибір) запиши.

ГОЛОСНІ ЗВУКИ. ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВАМИ

1. Прочитай вірш.

ХТО БАГАТО КНИГ ЧИТАЄ

Хто багато книг читає, той багато дуже знає.
Книжка кожного навчить, як на світі треба жить.
Пам'ятай, дитино мила, що знання — **найбільша сила!**
Що навчивсь в житті робити — за плечима не носити!
Школа всім — як рідна мати, нас старається навчати.
Повсякчасно і щодня всім дає міцні **знання** —
найсильнішу зброю в світі, щоб могли ми краще жити.
Тож берися до науки і приймай цю зброю в руки!

Надія Красоткіна

2. Чим цікавий вірш? Скільки прислів'їв тобі вдалося знайти у вірші?

3. Поясніть одне одному значення виділених висловів.

4. Гра «Зайва літера». Прочитай без букви «ща».

щ щ г о щ щ л о щ с щ н і щ щ з щ в у щ к и щ

Пригадай! Під час вимовляння голосних звуків повітря вільно проходить через рот. Голосні утворюються за допомогою голосу.

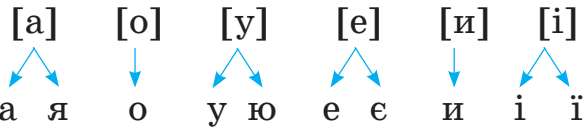

5. ● З вірша Надії Красоткіної випиши одне прислів'я (на вибір). Підкресли букви, які позначають голосні звуки.

Пригадай!

ГОЛОСНІ ЗВУКИ
та букви, що їх позначають

- Прочитай прислів'я. Спиши. Підкресли букви, якими позначені голосні звуки.

1. У дружби немає межі, у знань немає дна. 2. Вчитися ніколи не пізно.

1.

СПЛЯЧА КНИГА

На полиці, серед книг про далекі країни й небачених звірів, стояла велика цікава Книга. У ній розповідалося про могутнього богатиря. Букви в цій Книзі сяяли, як розпечене залізо. Вона мала дивну властивість: як тільки доторкнеться палахкотливе слово до людського серця, в ньому займеться вогник. І людина, в якій у грудях б'ється серце з цим вогником, стає **могутньою** і непереможною.

Але минув уже не один рік, як Книгу читали. Щотижня Господиня знімала її з полиці, обережно витирала з обкладинки пил і знову ставила на полицю. Книга чекала — ось-ось її прочитають, та ніхто її навіть не розгортав.

Часто до господаря приходили гості. Господар любив показувати книги: дивіться, які в моїх книг красиві палітурки.

Стали вогненні букви меркнути*. Потемніли палкі слова.

Могутній богатир, про якого розповідалося в книзі, заснув. Тепер уже на полиці стояла не Вогненна, а Спляча Книга.

Василь Сухомлинський

***Меркнути** — втрачати колір, тьмяніти.

2. Про що йдеться в тексті? Про що була велика Книга? Як ти гадаєш, для чого господар збирав книги?

3. Обговоріть, чому Вогненна Книга перетворилася на Сплячу.

4. Поміркуй, що спільного в назвах предметів:

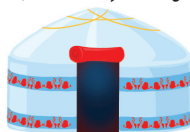
а) кількість складів; **б)** звук [й].

яблуко

енот

юрта

їжак

5. Досліди, скільки звуків позначають букви *я*, *ю*, *є*, *ї* на початку складу.

Крок 1. Який перший звук ти чуєш у назвах букв *я*, *ю*, *є*, *ї*?

Крок 2. На якому місці у складі розташовані букви *я*, *ю*, *є*, *ї*?

Крок 3. Скільки звуків позначають букви *я*, *ю*, *є*, *ї* на початку складу?

Букви *я*, *ю*, *є* на початку складу позначають два звуки.

Буква *ї* завжди позначає два звуки.

6. ● Випиши із твору Василя Сухомлинського «Спляча Книга» виділені слова. Підкресли букви, які позначають два звуки.

● Прочитай і спиши слова. Підкресли в кожному рядку «зайве» слово. Поясни, чому ти так гадаєш.

Співає, їдальня, якір, лялька.

Пісня, ялинка, ягідка, Марія.

● Виконай завдання на вибір:

✓ Запиши слова за алфавітом. Підкресли букви, які позначають два звуки.

✓ Запиши слова від найкоротшого до найдовшого.

Рая, поїзд, юрок, яр, малюнок, єхидна.

СКЛАД. ПОДІЛ СЛІВ НА СКЛАДИ ЛІЧИЛКИ

1. Гра «Розсипанка».

2. ● Прочитайте. Визначте, що ви прочитали:

Раз,	два,	три,	чо	ти	ри —		
ме	не	гра	МО	ти	у	чи	ли,
і	чи	та	ти,	і	пи	са	ти,
і	на	КО	ни	ку	ска	ка	ти.

а) загадку; б) лічилку.

3. ● Як промовляють слова в лічилці?

ЛІЧИЛКА

Раз і два. Раз і два. В нас лічилка — лісова!
В лісі — дерево дуплисте, а в дуплі живе сова,
що жовтаві очі має, спить — удень. Вночі — літає.
Добрий сон, сові приснисть!
Я — ховаюсь! Ти — жмурись!

Григорій Чубай

4. ● Коли і де людям доводиться промовляти слова складами?

- Назви одним словом хлопчика і дівчинку. Вимов слово *дити* протяжно по складах. Скільки голосних звуків у слові *дити*? Скільки складів у цьому слові? Що ти помітив/помітила?

У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

5. ● У «Лічилці» Григорія Чубая знайди слова, у яких по три літери. Назви звуки в цих словах. Скільки звуків у кожному слові?

● Досліді, чи однакова кількість складів у цих словах. Чому?

6. ● Прочитай і спиши четверте речення лічилки.

● Познач дужками склади у двоскладових словах.

Зразок. Гава.

ПЕРЕНОС СЛІВ З РЯДКА В РЯДОК ВЖЕ ОСІНЬ НА ПОРОЗІ

1. ● Навчися швидко читати слова.

пóрожньо

пелюсткí

низькорóслі

приёмно

мимовóлі

наполовíну

ОСІННІ КВІТИ

Порожньо пізньої осені в полі, на луках. Годинами можеш іти по стерні, і ні на чому зупинити погляд. Тому так приємно буває зустріти в цей час на дорозі пізню квітку. Ось братки. Їх пелюстки привітно виглядають з-під відмерлих трав. Милуєшся ніжною квіткою, що не злякалась їдких жовтневих туманів, холодних дощів, і мимоволі згадуєш іншу пору року.

Так, ці ж самі братки траплялися нам ще навесні.

Чому ж братки цвітуть і навесні, і восени?

Низькорослим квітам на луках улітку живеться не дуже добре: їх затіняють високі трави, хліба. Ніякий метелик не добереться до такої квітки, та й мало сонячного світла дістанеться їй.

Ось чому братки, вогники, дзвінець та деякі інші низькорослі бур'яни поспішають відцвісти навесні, коли ще

не піднялися хліба на полях і високі злакові трави на луках. Такі ж **умови** настають для них і **восени** після жнив. Тепер вони зацвітають удруге.

За Володимиром Пархоменком

2. ● Що цікавого ти дізнався/дізналася з тексту?
- Які рослини можуть цвісти двічі на рік? Знайди в тексті речення, у яких пояснюється, чому рослини цвітуть навесні й восени. Виразно прочитай цей уривок.
- Прочитай прислів'я. Про який осінній місяць у них згадується?

☀ Вересень червоне літо проводить,
золоту осінь зустрічає.

☀ У вересні синиця просить осінь в гості.

☀ У вересні одна ягода, та й та гірка горобина.

- Знайди і прочитай слова.

у	к	в	е	р	е	с	е	н	ь	р	о
о	ж	о	в	т	е	н	ь	т	ь	б	я
в	а	з	л	и	с	т	о	п	а	д	й

3. ● Що означають ці слова? Запиши назву першого осіннього місяця.

в́ересень

4. ● Що робити, коли слово не поміщається в рядку? Як правильно його перенести?
- Досліді, як потрібно переносити слова з рядка в рядок. Склади правила переносу.

вере-сень

осінь

яго-да

так

Для переносу слова ділять на частини.

Поділити слова для переносу можна по складах.

Склад з однієї букви не залишають у рядку
і не переносять в інший рядок.

Односкладові слова не переносять.

5. ● Випиши з тексту «Осінні квіти» виділені слова, поділяючи їх рисками для переносу.
- Виконай завдання на вибір.
- ✓ Підкресли слово, у якому звуків більше, ніж букв.
 - ✓ Підкресли слово, у якому звуків менше, ніж букв.
- Прочитай текст. Випиши виділені слова. Поділи їх рисками рисками для переносу. Яке слово не можна переносити? Чому?

Сьогодні теплий, сонячний день. Низько **стоїть** сонце — **світить**, але не дуже **гріє**. Сіла старша донька Діда Мороза під стогом сіна. **Співає** пісню про срібні павутинки.

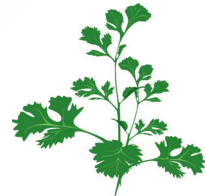
За Василем Сухомлинським

ЗАГАДКИ З ОСІННЬОЇ ГРЯДКИ

1. Прочитай і відгадай загадки Лесі Вознюк.

- ✿ Ріс на грядці молодець.
Хап за чуба — та й кінець,
бо без нього, кажуть люди,
борщику у нас не буде.
- ✿ Є сусідонька в морквиці —
худорлява, блідолиця.
Добре знають борщ і юшка,
що сусідку звать
- ✿ На городі в холодку
сидить м'яч на ланцюжку.
Утекти б на моріжок —
не пускає ланцюжок.
- ✿ Як у цирку акробати
лізуть вгору по канату,
так і він — без рук, без ніг
всі тички обвити зміг.

☀ У темниці виростає
та біленькі зубки має.
Хоч гіркий він і пекучий,
та корисний і цілющий.

2. ● Добери загальну назву до слів-відгадок.
● Згадай інші загадки про городні культури. Загадай їх однокласникам.

3. ● Прочитай слова «навиворіт».

акбаб

авкром

нукрівц

окченос

- Яке слово «зайве»? Чому ти так вважаєш?
- Назви ланцюжок звуків у слові *морква*. Назви приголосні звуки, які стоять у слові підряд, тобто збігаються.

4. Досліді, як потрібно переносити слово, у якому є збіг приголосних звуків.

Крок 1. Уважно подивися, як поділено для переносу слово:

морква — мо-рква, мор-ква, морк-ва.

Крок 2. Зверни увагу, чи розриваються сполучення приголосного з голосним.

Крок 3. Склади правило переносу.

В українській мові є слова зі збігом приголосних звуків. Ці слова переносять по-різному.
Сполучення приголосного й голосного не розривають.

5. ● Запиши слова-відгадки до загадок зі с. 23–24, поділяючи їх рисками для переносу різними способами.
● Прочитай. Випиши слова, правильно поділені для переносу. Поясни свій вибір.

Ба-бка, баб-ка, бабк-а; цві-ркун, цвірк-ун, цвір-кун;
тов-стий, товс-тий, товст-ий.

- Спиши загадку про часник. Слова, які відповідають на питання *який?*, поділи рисками для переносу різними способами.
- Запиши назви комах (малюнки на с. 24), поділяючи рисками для переносу.

1. Загадки — дуже давній вид народної творчості. У сиву давнину загадкам надавали магічного значення. Вміле відгадування загадок вважалося ознакою розуму. Загадки служили засобом випробовування мудрості, зрілості людини. Відгадуючи загадки, діти розвивають уяву, мислення, цікаво проводять дозвілля.

2. Ознайомся з народними загадками.

- ✿ Під землею птиця кубло звила і яець нанесла.
- ✿ Сидить баба серед літа, в сто сорочок одита.
- ✿ Сидить дівчина в коморі, а коса її надворі.
- ✿ Без рук, без ніг, а вилізе на пліт.
- ✿ Сімсот соколят на одній подушці сплять.
- ✿ Має шкір сім, витискає сльози всім.
- ✿ Повна діжка жита п'ятачком накрита.
- ✿ А що то за коні в гаю на припоні: довгасті, голчасті, зеленої масті, нікого не возять, лише солі просять? Оті коні на припоні — не їдять, не п'ють, а гладшають.

- Які слова допомогли тобі відгадати кожну загадку?
- Поміркуй, чому капусту порівнюють з бабою, а моркву — з дівчиною. Висловлюй свої думки так:

На мою думку, капусту порівнюють з бабою, тому що

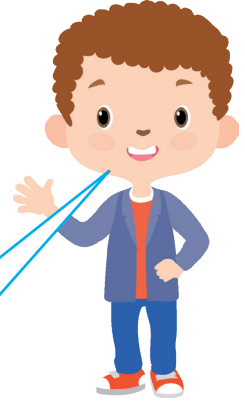

3. Даринка й Миколка ділили трискладові слова-відгадки рисками для переносу. Перевір, хто добре знає правила переносу слів, а хто припустився помилок.

кар-топля картоп-ля
карто-пля капу-ста
ка-пуста капус-та
ква-соля квасо-ля

со-няшник соняш-ник
ци-буля цибу-ля
о-гірки огір-ки

4. Виправ плутанину.

ХТО Ж РОЗПЛУТАЄ СЛОВА?

За струмком дзюрчить село,
небо в сонечку зійшло,
вистрибнув на півня пліт,
кукурікнув сірий кіт,
квітка сіла на бджолу,
дуб старий спиляв пилу...
Хто ж розплутає слова?
Ви не зможете, бува?

Василь Шаройко

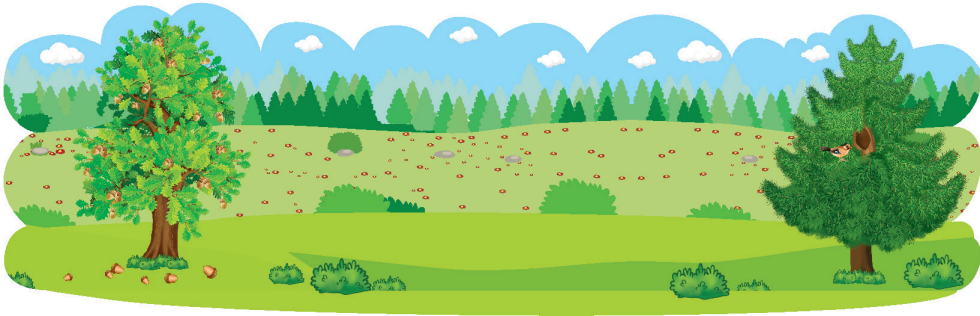
5. ● Що тебе здивувало в плутанині?
● Чи можемо назвати плутанину загадкою? Поясни чому.
● Спробуй виправити плутанину.

6. ● Випиши виділені слова, поділяючи їх рисками для переносу.
● Утвори інші слова з літер слова *струмок*. Запиши їх. Чи вдалося тобі утворити 10 слів? А твоїм друзям?
● Спиши дві загадки зі с. 25. Підкресли слова, які не можна перенести з рядка в рядок.

ОСІННІ ТУРБОТИ ПЕРНАТИХ

1.

СОЙЧИНІ ЖОЛУДІ

Осінній ліс завжди повитий ледь примітною легкою зажурою. Він мовчазний, трохи розчарований несподіваною тишею, холодними туманами, дрібними набридливими дощами.

Посеред галявини росте дуб-велетень. Падають і падають з його густої крони золоті блискітки — дозрілі жолуді. Їх так багато, що трава під дубом нагадує золотавий килим. До дуба підлетіла чимала пташка. Придивився **пильніше** — сойка. Вона накинулася на жолуді. Набрала у дзьоб, змахнула **крильми**, полетіла до старої ялини. Підозріло обдивилася навкруг. Пересвідчувалася, чи ніхто не стежить за нею. І швидко висипала здобич у невеличке дупло.

Сойка швидко збирає жолуді. Та бере не всі підряд, а **найбільші**, дозрілі. Знову набрала жолудів, і так, що навіть дзьоба не може стулити. Злетіла й подалася цього разу до розлогого явора. Сіла, покрутила голівкою. Почала ніжками розчищати місце між кореневищами. Ще раз озирнулася і висипала туди свої жолуді. Прикрила листям і знову полетіла до дуба. Отак без спочинку трудилася, збираючи жолуді й розносячи їх по схованках.

Сойка найбільше вразила мене своєю непосидючістю. Отак цілими днями пташка збирає жолуді, складає їх у потаємні комори-схованки. Не всі **знайде** взимку, бо чимало

їх замете снігом, замурує кригою. Та що більше схованок, то **більше** їжі матиме сойка на зиму.

Ті жолуді, що сойка не знайде під снігом, теж не пропадуть. Настане весна, розтане сніг, і жолуді проростуть. Мине час, і виростуть з них гарні й ставні дуби.

Отак сойка і садить дуби у своєму лісі.

За Володимиром Титаренком

2. ● Про кого йдеться в тексті?
● Чи доводилося тобі спостерігати за сойками?

Проскануй QR-код
та переглянь відеоролик
про сойку.

- Розкажи, як сойка готується до зими.
- Поміркуй, чому текст має такий заголовок.

3. ● Устав пропущені букви і прочитай слова. Які слова можна скласти з пропущених букв?

Бабу?я, п?друга, ліні?ка, гудзи?, лелек?.

й, а, о, с, к

Ли?он, їж?к, бджо?а, джміл?, олі?ець дз?га.

и, м, л, а, в, ь

- Склади речення зі словом (на вибір).

Проскануй QR-код.
Переглянь відеоролик
про різні види малъв.

Проскануй QR-код.
Прослухай спів сойки.

4. Досліді, як потрібно переносити слова з буквами *ь*, *й* усередині.

Крок 1. Уважно подивися, як слова поділені для переносу.

маль-ви, ма-льви

сой-ка

Крок 2. Зверни увагу, чи відриваються *ь* та *й* від попередньої букви.

Крок 3. Склади правило переносу.

При переносі слів *ь* та *й* не відривають від попередньої букви.

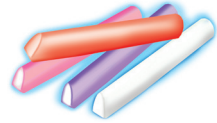
5. ● Випиши виділені слова з оповідання Володимира Титаренка «Сойчині жолуді». Поділи їх рисками для переносу.

● Прочитай і відгадай загадки.

☀ Поховались за пеньки
хлопчаки-лісовички
у картузиках **руденьких**.
Називають їх

☀ Настрибався **зайчик** вволю,
дивний слід лишив по полю.
Ми за ним спостерігали,
слово «мама» написали.

● Спиши одну загадку (на вибір). Виділене слово і слово-відгадку поділи для переносу за вивченими правилами.

● З кожної пари слів випиши ті, які можна перенести з рядка в рядок.

орел — орли

їжак — їжаки

рись — рисі

пень — пеньки

окунь — окуні

лящ — лящі

15

1.

ЧИ ДАЛЕКО ДО ОСЕНІ?

Лелека живе на старому в'язі. З лелечихою і лелеченятами. Прибігають до в'яза Тарасик, і Гриць, і Миколка, й Тетянка. Витанцьовують під в'язом і гукають:

— Лелеко, лелеко, до осені далеко?

Лелека, задерши дзьобату голову, дивиться на дітей. А потім починає клекотати.

Про що він клекоче? Спробуй, розбери.

Лелека і лелечиха враз знімаються і летять на луки, до Десни. Лелеченята топчуться у гнізді, перебирають цибатими* ногами, але злетіти не наважуються.

— Лелеко, лелеко, до осені далеко? — знову прибігають до в'яза діти.

Лелека й лелечиха заклопотані. Їм ніколи відповідати. Вони щось говорять до своїх лелеченят. Потім беруться штовхати їх на край гнізда.

— Ой, вони ж розіб'ються! — злякано шепоче Тетянка.

— У них же крила є! — заспокоює її Тарасик.

Лелечата, неохоче відірвавшись від гнізда, злинають у небо.

Плавно летять над садом, над городами, туди, де голубіє річка. А за ними — старі лелеки.

Діти полегшено зітхають і весело галасують.

Ідуть дні за днями. На зеленому човні пропливає літо.

— Лелеко, лелеко, до осені далеко? — виспівують під в'язом Тарасик, Гриць, і Миколка, й Тетянка.

Тиша. У гнізді порожньо. Із в'яза зривається жовтий листочок. Кружляючи в повітрі, поволі опускається на землю.

За Василем Чухлібом

*Цибатий — довгоногий.

2. ● Перевір себе.

1. Ця історія:

а) вигадана;

б) була насправді, реальна.

2. Події відбувалися:

а) навесні і влітку;

б) влітку і восени.

3. Діти спостерігали за:

а) лелеками;

б) сойками.

4. Лелеченят учили літати:

а) лелека й лелечиха; б) діти.

5. Тетянка хвилювалася, що пташенята:

а) відлетять у вирій; б) розіб'ються.

3. ● Поміркуй, які речення з тексту можна підписати під малюнками.

- Випиши виділені слова, поділяючи їх рисками для переносу.
- Виконай завдання на вибір.
 - ✓ Склади і запиши два речення про лелек.
 - ✓ Поділи рисками для переносу слова *гніздо*, *пташка*, *річка*, *деньок*, *листок*.
- Прочитай останній абзац тексту Василя Чухліба «Чи далеко до осені?». Підготуйся писати його під диктування.

4. Звірте написаний уривок із підручником. Порадьтеся, чи правильно ви перенесли слова.

НАГОЛОС

У ГОСТІ ДО КАЗКИ

1. ● Прочитай і відгадай загадку.

Плету хлівець на четверо овець, а на п'яту окремо.

””

””

- Прочитай уривок з казки.

Ішов дід лісом, а за ним бігла собачка. Та й загубив дід рукавичку.

От біжить мишка, улізла в ту рукавичку та й каже:

— Тут я буду жити!

Коли це **жабка** плигає та й питає:

— А хто-хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка. А ти хто?

— Жабка-скрекотушка. Пусти й мене!

От уже їх двоє.

2. ● Продовж казку.
● Як можна перенести виділені слова?
● Спиши перше речення. Постав наголос у словах.

Проскануй QR-код
та прослухай казку «Рукавичка».

3. ● Розкажіть пропущені частини казки. Відтворіть діалоги.
● Обговоріть, що цікавіше: читати казку чи переглядати. Поясніть чому.

4. ● Досліди, чи з однаковою силою голосу промовляємо кожний склад у слові *рукавичка*.

Крок 1. Вимов слово складами.

[ру ка вич ка]

Крок 2. Промов слово протяжно, складами.

Крок 3. Вимов слово звичайним голосом. Вимов слово з питальною інтонацією: [*рукавичка*]?

- Який склад ти вимовив/вимовила з більшою силою голосу?

У слові один зі складів вимовляють протяжніше, з більшою силою голосу. Цей склад називають **наголошеним**. Усі інші склади слова — **ненаголошені**. На письмі наголос ставлять над буквою, яка позначає голосний звук: *рукави́чка*.

5. ● Назви наголошені склади у словах.

Ста́ли, жи́ти, ра́зом. Ішо́в, улі́зла, воні́. Загуби́в, незаба́ром, розі́рва́в. Ді́д, лі́с, де́нь.

- Як ти гадаєш, чому в словах останньої групи не поставили наголосу?

В українській мові наголошеним може бути будь-який склад. В односкладових словах знак наголосу не ставлять.

6. ● Запиши назви дійових осіб казки за абеткою. Постав наголос.

Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, кабан-іклан, вовчик-братик.

- Склади і запиши речення. Постав наголос у словах.

1. ● Вправа «Квест».

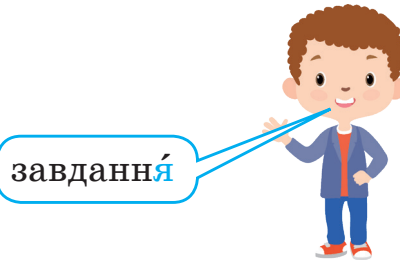
1. Назви предмет.
2. Випиши зазначені букви.
3. Склади з цих букв слово.

- Як ти гадаєш, який склад потрібно наголошувати у слові завдання? Миколка й Даринка відповіли так:

завд^ання

завданн^я

- Як перевірити себе?

завд^ання

Птах гордиться пір'ям, а людина — мовою.

2. Навчися швидко читати слова. Правильно наголошуй їх, коли читатимеш казку.

дірк^і

зим^овий

пл^акати

сніж^еньку

шк^ода

сір^енький

3. Поміркуй, про що може йтися в казці з таким заголовком.

4.

СНІГ І ЗАЄЦЬ

Українська народна казка

Каже сніг зайцеві:

— Чогось мені голова заболіла.

— Мабуть, ти танеш, тим тобі й голова заболіла, — сказав заєць. Сів на пенюк і гірко заплакав. — Шкода, шкода мені тебе, сніженьку. Я все по снігу бігав, круглі ямки робив. Від лисиці, від вовка, від мисливця в сніг заривався, ховався. Як я тепер без тебе житиму? Піду до господаря лісу, проситиму, хай він тебе, сніженьку, збереже для мене.

Та й став заєць плакати, господаря лісу просити. А сонце вже високо ходить, добре припікає. Сніг тане, з гір потоками біжить. Почув зайця господар лісу. Прохання його вислухав та й каже:

— З сонцем змагатись не берусь, снігу зберегти не можу. Зате кожущок твій білий зміню на сіренький. Буде тобі влітку легко ховатись між сухого листу, кущів та трави. Ніхто тебе не побачить.

Зрадів заєць. Та з того часу щоразу й міняє зимовий кожущок на літній.

5.

- Чи справдилися твої передбачення?
- Назви дійових осіб казки.
- Як змінювався настрій зайця?

6.

- Запиши відповіді на запитання: *Від кого заєць ховався в снігу? Хто почув зайця?*
- Знайди в тексті трискладові слова. Постав у них наголоси.
- Спиши речення. Постав наголоси у словах. Підкресли слово, яке відповідає такій моделі: **— — • — /**

18

1. Проскануйте QR-код. Перегляньте мультфільм «Струмочок».

2.

- Дайте відповіді на запитання.

1. Де протікав Струмок? 2. За чим він спостерігав? 3. На кого хотів бути схожим Струмок? 4. Яка ідея виникла в Жабки? 5. Чи здійснилися мрії Струмочка? 6. Що трапилося з рослинами та тваринами?

- Яке прислів'я стосується змісту мультфільму?

☀ Берись дружно — не буде сутужно.

☀ Зробив діло — гуляй сміло.

☀ Без хорошого друга не дізнаєшся своїх помилок.

3. ● Розгляньте малюнок.

- Як ви гадаєте, про що розмовляють Струмок і Жабка? Складіть діалог за малюнком.

4. ● Прочитай подані слова і словосполучення. Випиши слова, які ти використаєш у своїй розповіді про струмок.

Струмок, ставок, верба, калина, рибка, трава, жабка, гатка, місток, як тітка Річка, як дядько Ставок, стану в пригоді.

- Склади і запиши кілька речень.
- Прочитай і відгадай загадки. Спиши одну (на вибір).

Стоїть корито, повне води налито.

Тече, тече — не витече, біжить, біжить — не вибіжить.

Кругом вода, а з питтям біда.

- Запиши відгадки, постав наголос у словах.

19–20

1. Навчися швидко і правильно читати слова.

браті нерозліївода злагода зоглянулися

2.

СІМ ЛОЗИН

Українська народна казка

Жив колись один чоловік, і мав він семеро синів. Брати були нерозліївода: разом їли-пили, разом сумували й раділи. Не було на світі сили, здатної подолати їх.

Спливали роки, усі брати поженились, у них народилися діти. Кожен звив своє гніздо, й не зоглянулися вони, як відцуралися один від одного.

Батько постарів і жив сам. Часом діти приходили до батька, та вже не було між ними ні колишньої злагоди, ні дружби. Бачить батько, що коли й далі так буде, стануть вони зовсім чужими між собою.

Покликав він якось усіх синів до себе та й каже:

— Сини мої, завтра кожен принесіть мені по вербовій лозині завтовшки з палець.

— Гаразд, тату, — відповіли сини та й пішли.

Уранці кожен приніс по лозині. Батько взяв ті лозини до купи й посередині міцно зв'язав мотузком.

— А тепер, сини мої, — звелів батько, — я хочу побачити, чи подужає хто з вас переламати цей пучок лози.

Кожен з братів брав той пучок і, хоч як старався, не міг виконати батькового побажання. Тоді батько розв'язав пучок і роздав кожному по лозині.

Кожен син легко переламав свою лозину.

— Ці сім лозин, — відповів батько, — це ви, сім братів. Якщо ви триматиметесь купи, ніхто вас зламати не зможе, як і оці сім лозин.

Послухали сини батькової поради й з того дня почали знову жити дружно, у мирі й злагоді.

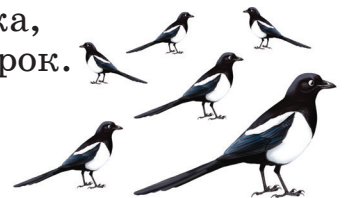
3. Скільки синів було в батька? Що означає вислів *були нерозлийвода*? Коли між братами почалися непорозуміння? Як батько пояснив синам, що потрібно жити у злагоді? Що ти зрозумів/зрозуміла, прочитавши казку? Який інший заголовок ти можеш запропонувати?

4. ● Прочитайте скоромовку. Який звук найчастіше повторюється? Позмагайтеся, хто швидше прочитає або промовить скоромовку.

Хитру сороку піймати морока,
а на сорок сорок — сорок морок.

● Яке слово найчастіше повторюється?

5. Досліди, як змінюється значення слова.

Крок 1. Знайди в скоромовці однакові слова.

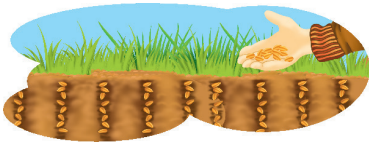
Крок 2. Що вони означають?

Крок 3. Від чого змінилося значення слова?

Наголос може змінити значення слова.

6. ● Розглянь малюнки. Що на них зображено?

сіяти

сіяти

- Що пора робити навесні? Що почали робити зорі? Що цікавого ти помітив/помітила? Що допомогло відрізнити значення кожного слова?

7. ● Розгляньте малюнки. Прочитайте підписи до них. Що спільного в словах? Складіть (усно) речення за кожним малюнком.

сім'я

сім'я

обід

обід

- Чому однакові слова мають різне значення?

8. ● Прочитай і спиши речення.

Годі плакати, усміхніться. На стіні висять плакати. Вдалині видніються гори. Гори, ясна зіронько, високо в небі.

- Випиши парами виділені слова. Постав наголос. Що змінює значення кожного слова в парі?
- Утвори слова з поданих складів.

Ник, со, няш; рет, че, о; ян, тро, да; то, ля, по; ку, дза, ку, ру.

- Запиши слова. Підкресли букви, які позначають приголосні звуки.
- Склади і запиши речення з одним зі слів (на вибір).

ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ. ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ БУКВАМИ

1. Розгадай ребус.

2. Навчися швидко читати слова.

дорóга

застря́гне

Котигорóшко

згóдом

голово́ю

гороші́нка

гли́бше

булава́

заблука́ла

3.

КОТИГОРОШКО

Українська народна казка

Жили собі дід і баба. І була в них дочка. Та вони ще хотіли сина. Ішла раз баба в поле, а по дорозі котилася горошинка. Баба побачила її і з'їла. А згодом в неї народився син, якого назвали Котигорошком.

Одного разу орали дід із сином поле. Баба дала дочці Оленці обід і наказала понести в поле. Обід вона несла правильною дорогою, а з вечерею заблукала. Потрапила до палацу змія. Згодом про це дізнався її брат Котигорошко. Він пішов визволяти сестру. А змій йому й каже:

— Подивимося, хто з нас сильніший. Хто швидше в землі застрягне, той і залишиться без Оленки.

— Нумо боротися! — каже Котигорошко.

От змій як ударив його, так по кісточки і ввігнав у землю. Вирвав ноги Котигорошко, як замахнув булавою, як ударив змія, — ввігнав його в землю по коліна. Вирвався змій, ударив Котигорошка, — і того по коліна ввігнав. Ударив Котигорошко вдруге, по пояс змія загнав у землю, ударив утретє, — зовсім убив.

Пішов Котигорошко в замок. Знайшов свою сестру і повів її додому. А батьки були дуже раді їхньому поверненню.

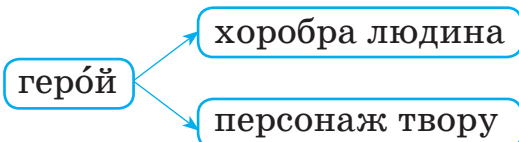

4. Назви дійових осіб казки. Як Оленка потрапила до палацу змія? Прочитай, як Котигорошко поборов змія. Яка риса характеру Котигорошка виявилася у цьому двобої? Чи можна Котигорошка назвати героєм? Чому?

5. ● Прочитай, які значення має слово *герой*. Запам'ятай, як потрібно писати слово.

 геро́й

- Відшукай у тексті казки речення, у якому йдеться про те, як баба знайшла горошину. Запиши його в зошит. Підкресли букви, які позначають приголосні звуки.

Пригадай! Під час вимовляння приголосних звуків мовні органи створюють перешкоди на шляху видихуваного повітря. Приголосні звуки утворюються за участю голосу і шуму.

- Склади прислів'я за цифровими підказками. Як ти їх розумієш?

в	Сила	в	м'язах,	героя	серці.	не	а
4	1	7	5	2	8	3	6

ріки	народу.	а	Нема	берегів,	без	героя	без
2	8	5	1	4	7	6	3

- Запиши одне прислів'я (на вибір). Підкресли букви, які позначають приголосні звуки.
● Спиши слова, уставляючи «ге» або «ге».

Об..ортка, а..рус, по..ода, дзи..а, ..удзик, ..уси, ..ава, ..рім, ..рунт, по..ляд.

АВТОРСЬКА КАЗКА

- 22–23 1. Навчися швидко читати слова.

сорóчечка
покрутіти

промі́нчиками
найчастіше

віді́рваний
ві́котився

2.

КАЗКА ПРО ГУДЗИК

У малого хлопчика Артемка була одна сорочечка. Така тепленька і зручна, що хлопчик носив її найчастіше.

І мала вона гудзики на рукавах. Малюк їх не сильно любив, тому часто ті гудзики крутив.

От одного разу Артемко знову одягнув улюблену сорочечку. Тільки взяв гудзика на лівому рукаві, щоб покрутити його, як маленький зелений кружечок з дірочками залишився у нього між пальчиками. Хлопчик від несподіванки розтиснув долоньку. Гудзик упав на підлогу. Та малюк за мить вже забув про пригоду і побіг по свого смугастого м'ячика.

Він зачепив ніжкою відірваного гудзика, і той закотився під диван. Ввечері матуся побачила згубу, роздягаючи сина перед сном:

— У тебе гудзичок відірвався. Ти його не бачив?

— Ні, — сказав Артемко позіхаючи.

А маленький зелений гудзичок тим часом не знав, як вибратися з-під дивана. Тим паче, що там було ТАК темно. Та й ніжок у нього не було. Наступного ранку мама почала пошуки. Вона шукала серед іграшок, біля дитячого ліжечка і маленького столика. Але там не було маленького зеленого гудзичка.

Тим часом він самотньо лежав під диваном і сумував за маленьким господарем.

Наступного дня гудзичок вже зовсім перестав вірити, що його хтось знайде. Та матуся взяла віника і почала замітати. Коли черга прийшла до дивана, за віником відразу ж викотився загублений гудзичок. Він так радів сонячним промінчикам. А через якусь годинку його легенько лоскотали голка з ниткою, бо мама Артемка пришивала гудзичок на місце. Який же радий був хлопчик, коли одягнув улюблену сорочечку! Всі зелененькі гудзички були на місці. Тепер він навіть не крутив їх, а тільки легенько погладжував.

Марія Солтис-Смирнова

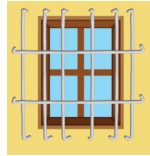
3. Якого віку був Артемко? Як ти гадаєш, чому відірвався гудзик на рукаві? Чому хвилювався гудзичок? Чи зрозумів Артемко, як потрібно ставитися до речей? Знайди, як про це написано в казці.

4. Випиши з тексту казки виділені слова, поділяючи їх рисками для переносу. Постав наголос у словах.

5. Назвіть предмети, зображені на малюнках. Правильно вимовляйте звук [г] у словах.

Слова для довідки: ґанок, ґрати, ґніт, ґудзики, ґава.

6. ● Запиши слова. Підкресли слово, яке відповідає на питання *хто?* Склади з ним речення.

● Прочитай речення. Спиши, уставляючи пропущені букви.

У лузі ..уси ..ел..**отали**. З самого ранку ..ава всілась на ..анку. **Оль..а** полола ..рядки.

● Випиши виділені слова, поділяючи їх рисками для переносу.

7. Досліди, як змінилося значення слова від зміни букв «ге» — «ге».

Крок 1. Прочитай слова: *ґрати* — *ґрати*.

Крок 2. Що означає кожне слово?

Крок 3. Склади речення з кожним словом.

Цікаво знати! Після тривалого «забуття» буква «ге» повернулася в українську абетку тільки в 90-х роках минулого століття.

ЦІКАВИНКИ ДЛЯ ДИТИНКИ

1. Прочитай текст.

Як ти гадаєш, скільки років фломастеру? Сучасному — більше півстоліття. Але ще у Стародавньому Єгипті були знайдені мідні трубки особливої форми. В середину цих трубок була вставлена тростинка, просочена чорнилом. Завдяки тростинці чорнило витікало не одразу, а поступово. Такий пристрій добре підходив для писання на папірусі.

2. ● Обговоріть, що було для вас новим.
● Заповніть таблицю (на аркуші паперу).

Фломастери		
Ми вже знаємо	Хочемо дізнатися	Де можна знайти інформацію

3. ● Перегляньте відеоролик.
● Чи дізналися ви про те, що хотіли?

4. ● Назви предмети, зображені на малюнках. Правильно вимовляй звук [ф] у словах.

- Яке слово найдовше? Промов ланцюжок звуків у ньому.
● Склади (усно) речення зі слів, у яких є буква «*еф*».

Цікаво знати! Слів з «*еф*» в українській мові мало. Це переважно слова, запозичені з інших мов.

5. ● Пригадай імена, у яких є буква «*еф*». Спиши імена хлопчиків чи дівчаток (на вибір). Постав наголос.

Федір, Федора, Софія, Гафія, Тимофій, Серафима, Єфрем, Серафим.

- Доповни речення словами з дужок. Запиши їх.

Софійка робить ... (малюнок, селфі, фото) на фоні ... (фонтана, фабрики, стіни). Тимофій грає у ... (футбол, шахи, теніс). Його команда часто ... (бере участь, перемагає) у турнірах.

УКРАЇНА — НАША БАТЬКІВЩИНА

25

1. Прочитай вірш.

ЦЕ МОЯ УКРАЇНА

Зацвітає калина, зеленіє ліщина,
степом котиться диво-луна,

це моя Україна,
це моя Батьківщина,
що, як тато і мама, одна.

Анатолій Камінчук

2. ● З ким автор порівнює Батьківщину?
● Яку назву має твоя Батьківщина?

3. ● Прочитай. Що для тебе значить *Батьківщина*?

Мама. Тато. Батьківщина. Три дорогих слова для кожного з нас. Батьки дарують життя, а Батьківщина — крила. Щоб летіти над рідною землею. Вдихати пахощі свіжого хліба. Бачити в мирному небі молодих ластів'ят. Обнімати на radoцax дорогих людей. І гордитися, що твоя Батьківщина — це Україна.

Валентина Кравець

4. Чому слово *Батьківщина* пишуть з великої літери? Що означає слово *батьківщина*? Як ти гадаєш, від чого змінюється значення слова?

5. ● Виконай завдання на вибір.
✓ Склади і запиши речення про Батьківщину.
✓ Випиши слова, у яких є буква «ца».
● «Перестрибуючи» через літеру, прочитай слово. Які ще слова «заховалися»? Склади і запиши речення з цих слів.

Батьківщина

6. ● Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Скільки звуків у слові *Батьківщина*?

Крок 2. Скільки букв у слові *Батьківщина*?

Крок 3. Якою буквою позначено звуки [шч]?

Буква щ завжди позначає два звуки.

- Прочитай прислів'я. Як ти їх розумієш?

1. Батьківщина краща від сонця, дорожча від золота.
2. Немає в світі краще рідного краю.

6. ● Виконай завдання на вибір.

- ✓ Спиши останнє прислів'я. Підкресли слова, у яких звуків більше, ніж букв.

- ✓ Випиши з орфографічного словника 5 літер із буквою «ща».

- Випиши з вірша Анатолія Камінчука «Це моя Україна» слова з буквою «ща». Поділи їх рисками для переносу різними способами.

7. Доберіть матеріали для створення лепбука «Рідна Україна».

У ТРУДІ ЗРОСТАЄМО

26

1. Навчися швидко читати слова.

підвóда

оточíли

прикопа́ємо

навкругí

са́дівні́к

са́джанці

саджáти

поса́джені

Заголовок	НАШ САД
Зачин	На шкільне подвір'я в'їхала підвода. На возі сиділи старий садівник Влас Григорович і Володя.
Основна частина	Діти оточили підводу. — Раз ви таке діло хороше задумали, — сказав дід Влас, — я вам найкращих саджанців смородини та агрусу привіз. Зараз ми їх прикопаємо, щоб коріння не посохло. А ви після уроків, коли пообідаєте, за роботу. Дерево любить, щоб його зразу ж у землю. А як будете саджати куці, то добре втоптуйте землю навкруги, щоб земля за коріння взялася.

Тільки задзвонив дзвоник з уроків, діти відразу ж кинулися по домівках. Незабаром вони повернулися з лопатами в руках.

І от взялися діти до роботи. Вчителька Ольга Павлівна порадила молодшим школярам розділитися по троє. Один тримає саджанець, а двоє засипають коріння землею і втоптують її.

Кінцівка

Незабаром всі куці були посаджені.

Лаврін Гроха

2. Ти прочитав/прочитала текст-розповідь. Ліворуч зазначено, з яких частин складається текст-розповідь. З якої частини ти дізнався/дізналася, хто такий дід Влас? У якій частині сказано, які саджанці привіз садівник? Прочитай уголос речення, у якому є назви саджанців. З якої частини ти довідався/довідалася про пораду Ольги Павлівни школярам?

3. Яка комаха збирає нектар із квітів і переробляє його на мед?

4. Досліди звуковий склад слова *бджола* або *дзвоник* (на вибір).

Крок 1. Скільки букв у слові?

Крок 2. Скільки звуків у слові?

Крок 3. Чому букв більше, ніж звуків?

Звук [дж] на письмі позначають
буквосполученням **дж**.

Звуки [дз], [дз'] на письмі позначають
буквосполученням **дз**.

5. Прочитай слова. Правильно вимовляй звуки [дз], [дз'], [дж].

джем, гедзь, джерелó, дзі́га, джі́нси, дзвіно́к

6. ● Випиши слова з буквосполученнями *дз*, *дж* з тексту «Наш сад».

● Прочитай. Як ти гадаєш, чому так кажуть? Спиши два вислови (на вибір). Підкресли буквосполучення, які позначають звуки [дз], [дз'] і [дж].

1. Сміється, як дзвіночок дзвенить. 2. Раді люди літу, як бджоли цвіту. 3. Вода, як дзеркало, блищить.

ЛЕГЕНДИ НАШОГО КРАЮ

27

1. Навчися швидко читати слова.

дзвін

радість

дзвіни́ця

зни́щили

стодзві́н

джерелó

2.

СТОДЗВОННІ ДЖЕРЕЛА

Стояла в селі дзвіниця. Сто дзвонів на ній було. Радість чи горе, свято чи урочистість* — лунав той стодзвін.

І от прийшли ординці*. Спалили село, старих та дітей знищили. Молодих забрали в неволю. Тільки дзвіниці не вдалося їм зруйнувати — крізь землю провалилася.

На тому місці з'явилося джерело. І як прислухатись або прикласти вухо край берега, біля водиці, то чути звуки: лунає десь з глибини стодзвонна мелодія.

За Євгеном Колодійчуком

***Урочистість** — заходи, дії на відзначення якоїсь знаменної події.

***Ординці** — ті, що належать до орди — об'єднання кількох кочових племен під владою одного хана в тюркських і монгольських народів.

3. Де стояла дзвіниця? Скільки дзвонів на ній було? Про що сповіщав дзвін? Що зробили ординці? Чому їм не вдалося зруйнувати дзвіниці? Що з'явилося на її місці? Які звуки чути біля води?

4. У легенді «Стодзвонні джерела» знайди три слова, у яких букв більше, ніж звуків. Запиши їх, поділяючи рисками для переносу.

5. Із чого виготовляють солодкі палички?

6. Досліди, як потрібно переносити слова з рядка в рядок. Склади правила переносу слів, у яких є буквосполучення *дз*, *дж*.

кукуру-дзяні наро-дження
кукурудзя-ні народже-ння

При переносі слів буквосполучення *дз*, *дж*
розривати не можна.

7. ● Прочитай слова. Які з них правильно поділені для переносу? Чому ти так гадаєш?

Ви-дзвонювати, вид-звонювати, видзво-нювати, гудзи-ки, гуд-зики, гудзи-ки, за-дзюркотіло, зад-зюркотіло, за-дзю-ркотіло, са-джати, сад-жати, саджа-ти, ро-дзинка, род-зинка, родзи-нка.

- Запиши слова, які правильно поділені для переносу.
- Прочитай. Доповни речення словами з дужок. Запиши.

Дзвіночок — рослина з квітами у формі ... (чашечки, дзвону, трубочки).

ТВЕРДІ ТА М'ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

1. Навчися швидко читати слова.

ціль колодязь дзьоб
якійсь дзьобом стрільця

2.

ЗА ДОБРО — ДОБРОМ

Легенда Наддніпрящини

Літала бджола й попала в колодязь. Крила намочила, вилетіти не може. Голуб побачив її в біді. Виламав дзьобом галузку і впустив у колодязь. Бджола вилізла на листя, крила її обсохли. Вона полетіла у свій вулик.

А через якийсь час бджола врятувала голуба. Його хотів убити лісник. Узяв лісник ціль, а на кого куля націлена, у того і летить. Та прилетіла бджола і вжалила стрільця в ніс, збила йому ціль. Він вистрілив, та не влучив.

От кажуть у народі: «Рятуючи одне одного, віддячують за добро добром».

3. Про кого йдеться в легенді? Чому бджола не могла вилетіти з колодязя? Хто допоміг бджілці? Як бджола врятувала голуба?

4. ● Прочитайте ще раз кінцівку тексту. Обговоріть, чим схожі заголовок і кінцівка.

● Позмагайтеся: скільки слів зі знаком м'якшення в легенді «За добро — добром»?

5. Розглянь малюнок праворуч. Яка буква утвориться, коли буква «ер» подивиться на своє відображення у ставочку?

6. Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Розглянь малюнок.

Крок 2. Зроби висновок, чому змінилося значення слова.

Буква «знак м'якшення» (ь) разом із попередньою буквою позначає на письмі м'який приголосний звук.

7. ● Прочитай вірш. Порівняй його з правилом.

Ну, а це ось — м'який знак.
В мові він — не просто так.
Олень, осінь, хлопець, кінь,
мальва, пень, квасолька, тіль...
Ви збагнули, в чім тут суть? —
Звуки з ним м'які стають.

Анатолій Григорук

- Промов ланцюжок звуків у виділених словах. Назви м'які приголосні.

8. Вимов пари слів. Чим вони відрізняються?

[л] — [л']

лук — люк

Пилип — Поліна

[н] — [н']

ворона — вороненя

сини — синє

Проскануй QR-код та переглянь відеоролик про значення слова.

Пригадай! Букви **я, ю, є, і** після приголосних звуків позначають їх м'якість.

9. Випиши з вірша Анатолія Григорука слова зі знаком м'якшення. Побудуй звукові моделі двох слів (на вибір).

1. Прочитай і відгадай загадку.

У наряди пишні вбрався

і морозу не злякався.

Невеличкий цей сміливець —
золотавий...

2. ЧОРНОБРИВЦІ — СИМВОЛ
УКРАЇНИ

Україну вважають батьківщиною чорнобривців. Тут їх люблять і цінують по-особливому. Вони є символом матері й Батьківщини. Про них складають легенди, вірші, пісні.

Здавна українці милувалися красою чорнобривців. Ці квіти ростуть усюди: у квітниках біля домівок, у парках, на клумбах, у горщиках на підвіконні. Клумби цих квітів міняються багряно-золотистими кольорами. Чорнобривці милують око яскравими теплими барвами.

3. ● Обговоріть, що було для вас новим.

- Заповніть таблицю (на аркуші паперу).

Чорнобривці		
Ми вже знаємо	Хочемо дізнатися	Де можна знайти інформацію

4. ● Проскануйте QR-код та перегляньте відеоролик про чорнобривці.
● Чи дізналися ви про те, що хотіли?

5. Проведи дослідження.

1. Які за величиною та кольором пелюстки квітки чорнобривців?
2. Які листки чорнобривців?
3. Як пахнуть чорнобривці?

Слова для довідки: маленькі, яскраві, оранжеві з обідками по краях, темно-зелені, вирізьблені, продовгуваті, духмяні, пахучі.

6. ● Прочитай вірш. Порівняй з результатом свого дослідження.

Жовтий капелюшок, костюм з оксамиту —
ця осіння квіточка сонечком умита.
Спалахнув багаттям чорнобривців ряд —
різьблені листочки, духмяний аромат.

Валентина Кравець

- Як ти розумієш словосполучення *сонечком умита*?

7. ● опиши чорнобривці за планом.

1. Коли цвітуть чорнобривці?
2. Якого кольору квітка чорнобривців?
3. Які листочки чорнобривців?
4. Що тобі нагадують чорнобривці?

- Виконай завдання на вибір.
 - ✓ Склади загадку про чорнобривці.
 - ✓ Знайди цікаву інформацію про чорнобривці.

НЕВІДОМЕ ПРО ЗНАЙОМІ РЕЧІ

1. Навчися швидко читати слова.

світлофóр

звичáйний

залізнíчки

використóували

пофарбóваний

відрізнáлися

2. Прочитай заголовок твору. Про що, на твою думку, йтиметься в тексті?

3.

З ІСТОРІЇ СВІТЛОФОРА

Прародичами* світлофорів були звичайні прапорці. Їх використовували залізничники, коли керували рухом поїздів. Таких прапорців було... Ану, здогадайся, скільки? Так, три:

- прaporeць червоного кольору забороняв рух поїзда,
- жовтий — закликав бути уважним і обережним,
- зелений прапорць дозволяв вільно їхати.

Перші світлофори також мали три кольори. З'явилися вони близько ста років тому. Але вони значно відрізнялися від сучасних світлофорів. Це були великі дошки, пофарбовані у три кольори. До їхньої поверхні кріпилася велика стрілка. Вона рухалася з одного кольору на інший. Стрілка вказувала, який саме колір слід брати до уваги. Її важко було розгледіти здалеку. Тому водії часто помилялися, не розуміючи, на який колір вона вказує.

На сучасних світлофорах засвічуються кольорові вогні, які добре видно здалеку.

За матеріалами вільних інтернет-джерел

*Прародичі — давні родичі.

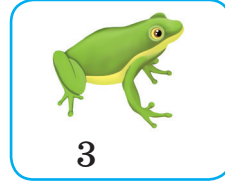
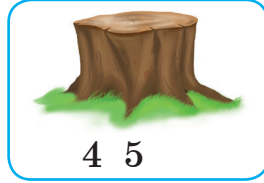
4. Чи справдилися твої передбачення щодо змісту твору? Що для тебе було цікавим? Де встановлюють світлофори? Чи завжди світлофор має 3 кольори?

5. ● Обговоріть, для чого людина винайшла світлофор.
● Прочитайте виділені в тексті слова. Назвіть послідовно звуки в кожному слові. Якими буквами позначено м'які звуки?

6. Вправа «Квест» (див. послідовність на с. 33).

7. Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Назви звуки і букви у слові *дзьоб*. Чого більше: звуків чи букв? Поясни, чому ти так вважаєш.

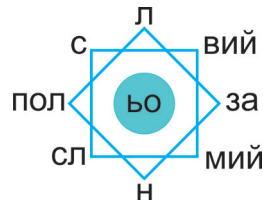
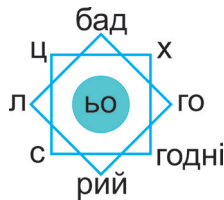
Крок 2. Назви м'які приголосні звуки. Чому звук [дз'] м'який?

Крок 3. Зроби висновок.

М'якість приголосного перед о позначають знаком м'якшення.

8. ● Утвори і запиши слова з *ьо*.

● Зміни і запиши подані слова за зразком.

Зразок. Домашній — домашнього.

синій — пізній — вечірній —

вчорашній — житній — хатній —

● Підкресли букви, які позначають м'які приголосні звуки.

● Спиши слова, уставляючи, де потрібно, знак м'якшення.

Дзеркал..це, лял..ка, бул..ка, буд..ка, квасол..ка, м'якен..кий, сіт..ка, парасол..ка.

31–32

1. ПАПЕРОВА ІСТОРІЯ

Папір народився в Китаї. Його винайшов чоловік на ім'я Цай Лунь.

Як же тоді робили папір? Брали бамбук, вербу чи якесь інше дерево. Довго товкли їх у ступі, аж поки не утворювалося деревне борошно. Тоді це борошно розмішували у воді. Масу, схожу на кашу, проціджували крізь решето. Вода стікала, а на квадратному решеті лишався тонкий шар кашиці. Його обережно знімали і висувували — це й був папір.

І досі збереглися старовинні китайські документи, написані на такому папері.

У Китаї виробництво паперу довго тримали в секреті. Та ніякий секрет не може бути вічним. Минали роки, і свій папір з'явився в багатьох країнах.

Згодом люди навчилися не лише писати на папері, а й друкувати. Скільки часу витрачали раніше на переписування книжок! А друкувати книжки стало швидше. Тільки треба заготувати багато паперу. І тут людям прийшли на допомогу машини. Вони значно полегшили їхню працю. Паперова стрічка вискакує з машини зі швидкістю поїзда! Підхоплюють її інші машини, ріжуть на аркуші, складають, скріплюють — і зошит готовий. За одну годину біля машини виростає ціла гора зошитів!

Сьогодні на папері всі пишуть, малюють. А ще з нього роблять капелюхи, кораблики, інші вироби. Поява цього матеріалу зробила величезний крок у розвитку всього людства...

Юрій Колесниченко, Григорій Філановський

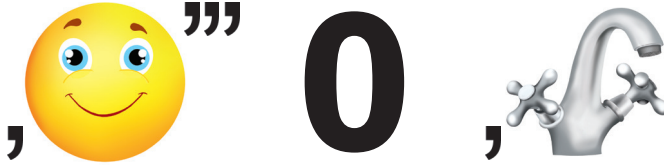
2. Про що ти дізнався/дізналася з тексту?

3. Пригадайте, з яких частин складається текст. Обговоріть, чи зрозумілим буде текст, якщо абзаци в основній частині переставити місцями.

4. Відгадай, яка квітка «заховалася» в ребусі.

5. Проведи мовне дослідження, як правильно перенести слова з буквосполученнями *ьо, йо* з рядка в рядок.

Крок 1. Уважно роздивися, як перенесли слова. Зверни увагу, чи розривають сполучення букв *ьо, йо*.

ко-льорові ма-йорани
коль-рові майо-рани

Крок 2. Зроби висновок.

Сполучення букв *ьо, йо* при перенесенні слова з рядка в рядок **розривати не можна**.

6. ● З останнього абзацу тексту «Паперова історія» випиши слова з буквосполученням *ьо*. Поділи їх рисками для переносу.

● Утвори слова.

- Запиши слова, поділяючи їх рисками для переносу. Підкресли букви, які позначають м'які приголосні звуки.
- Прочитай текст. Спиши.

Василь **Андрійович** — учитель. Його учні беруть участь у конкурсах. Йосип **Гайовий** переміг у конкурсі знавців **байок**. **Багатьох** учасників нагородили грамотами.

- Випиши виділені слова, поділяючи їх рисками для переносу.

ДНІ ТИЖНЯ

В українців більшість назв днів указує на їхній порядок у тижні, послідовність. Точкою відліку цього порядку взято неділю.

Саме слово **неділя** походить від давньоруського слова «не делать», тобто «не робити». Неділя — це день відпочинку.

Назва **понеділка** утворилася від слів «по неділі», тобто «перший після неділі».

Назва **вівторка** виникла від слова «второк, второй», тобто другий день після неділі.

А **серeda** названа так за своє серединне положення між сімома днями тижня.

Четвер — від слова «четвертый» (після неділі день).

П'ятницею назвали п'ятий день по неділі.

І лише субота має неукраїнську назву, утворену від давньоєврейського слова «шабат» (шабаш)*.

Слово **тиждень** в давньоукраїнській мові називали **седмиця**, тобто 7 днів.

За Любов'ю Сердунич

***Ша́баш** — суботнє свято в євреїв.

2. ● Про що ти дізнався/дізналася з тексту?
 ● Виконай завдання на вибір.
 ✓ Сьогодні п'ятниця. Який день буде післязавтра? Запиши.
 ✓ Гра «Дешифрувальник».

	а	б	в
1	н	л	д
2	я	е	і

Код. 1а, 2б, 1в, 2в, 1б, 2а.

3. ● Назви ланцюжок звуків у слові *неділя*.
 ● Вибери модель, яка відповідає слову *неділя*.

календа́р

поне́ділок середа́
 четве́р неде́ля

- Миколка й Даринка записали дні тижня за абеткою. Хто з дітей зробив це правильно?

вівторок
неділя
п'ятниця
понеділок
субота
середа
четвер

вівторок
неділя
понеділок
п'ятниця
середа
субота
четвер

- Запиши назви днів тижня, у яких є м'які приголосні звуки. Підкресли букви, які позначають м'які приголосні звуки.
- Прочитай і відгадай загадки. Спиши одну з них (на вибір).

1. Сім братів-близнюків. Є різниця в них одна — імена. 2. Прийшла дівчина до хати, узялась хазяйнувати: вправно скриню відімкнула, в жовту свитку ліс вдягнула. 3. Чарівник прийшов у ліс, фарби, пензлика приніс. У діброві та садочку стали жовтими листочки.

- Підкресли букви, які вказують на м'якість попереднього приголосного звука.
- Напиши кілька речень про свій улюблений день тижня. Підкресли слова, в яких є м'які приголосні звуки.

ПОДОВЖЕНІ М'ЯКІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ ЗОЛОТА ОСІНЬ

1. ЖОВКНЕ ЛИСТЯ

Вкривається багрянцем клен. Він стоїть на узліссі замріяний, ніби сумує, що надійшов жовтень. Іноді тихо зронить вирізьблений свій лист. А налетить вітер і почне безжально зривати осінню красу зажуреного клена. Оголить його і гулятиме серед голого гілля.

А яка ніжна золота берізка на тлі синюватих ялинок, зеленавих сосен! Вона опустила свої віти і теж журиться, що скоро прийдуть холоди.

Деякі квіточки ще не хочуть здаватись, поспішають доцвісти. Скоро перші морозці вдарять по них. Але й ці останні квіти теж ніби насторожено зажурені.

За Олександром Копиленком

2. ● Ти прочитав/прочитала текст-опис. Яку пору року описав автор? Які слова допомагають тобі уявити осінню красу?
- Добери з тексту слова, які описують дерева.

3. Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Назви п'ятий звук у слові *узлісся*.

Крок 2. Який це звук:

- а) голосний чи приголосний;
б) м'який чи твердий;
в) короткий чи подовжений?

Крок 3. Скількома буквами його позначають на письмі?

М'який подовжений звук на письмі позначають двома однаковими буквами.

У звуковій моделі м'який подовжений звук позначають [=:].

4. ● З тексту «Жовкне листя» спиши речення, у якому є слово з подовженими м'якими приголосними.
- Випиши слово, яке відповідає звуковій моделі.

- Прочитай слова. Правильно вимовляй подовжені звуки у словах другого стовпчика. Спиши слова з м'якими подовженими звуками.

=	=:
Леся	волосся
вишня	знання
неділя	бадилля

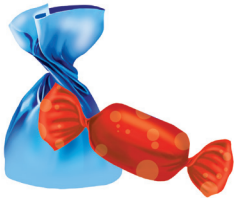

- Із пропущених букв кожної групи слів склади нове слово.
_ребінець, ос_нь, теп_о, світ_о, _блуко.
_вітка, с_нце, мо_ква, ог_рок, яли_а, кле_, топол_.
_асник, радісн_й, допи_ливий, Укр_їна, вересе_ь,
лі_їйка, неділ_.
- Спробуй самостійно скласти схоже завдання.

ЖИТТЯ І СПРАВИ ТВОЇХ РОВЕСНИКІВ

1. Поміркуй, про що може розповідатися в оповіданні з такою назвою.

НЕСПРАВЖНЯ ВУЛИЦЯ

Гарний день видався в Юрася з Дмитриком. Їхній дідусь їхав у крамницю і хлопців узяв із собою. Він купив їм новесенькі олівці, альбоми, ще й кульок цукерок.

Вернувшись додому, Юрась із Дмитриком не стали навіть обідати. Зразу виклали кожен перед себе віяло барвистих олівців і взялися до малювання. Ось крамниця з господарчими товарами, ось жовтенський автобус. Ось їхня вулиця. Ось берізки похитують гіллям. А ось і вони з дідусем. Несуть покупки, їдять цукерки і всі троє усміхаються. Гарні вийшли малюнки, що й казати!

— Гайда, дідусеві покажемо, — сказав Юрась.

Та дідусь якраз і сам зайшов до кімнати.

— Добра робота, добра, — похвалив він. — Усе схоже, тільки вулиця не наша.

— Чому не наша? — здивувалися хлопці.

— Бо папірців нема.

— Яких папірців?

— А тих, що ви по дорозі порозкидали, як цукерки їли. Хлопці презирнулись: жартує дідусь чи сердиться?

— Та вони ж малюнок зіпсують, — несміливо проказав

Дмитрик.

— А вулиці не зіпсують? — насупив брови дідусь. — Чи, може, думаєте, що вони її прикрасять? Насіяли сміття — тепер малюйте. Інакше вулиця буде несправжня, не наша буде вулиця.

Хлопці наче язики поковтали. Позиркуючи один на одного, вибралися з-за столу й побрели збирати обгортки.

За Оксаною Кротюк

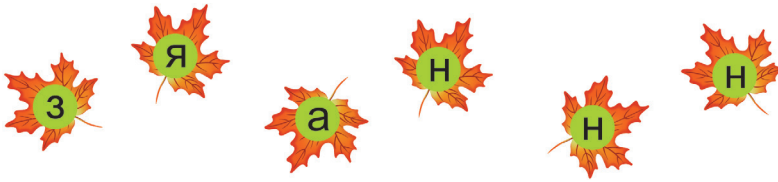
2. Хто дійові особи оповідання? Який настрій був у хлопчиків, коли вони повернулися з крамниці? Як змінився їхній настрій після розмови з дідусем? Прочитай виділене речення. Поясни, як ти його розумієш. Чому оповідання має заголовок «Несправжня вулиця»?

3. Обговоріть, чи правильно вчинили Юрась і Дмитрик. Доведіть свою думку.

4. Простеж, як облітають листочки. Утвори і прочитай слово.

5. Проведи мовне дослідження. Поміркуй, як поділити на склади слова з м'якими подовженими звуками.

Крок 1. Умовно познач звуки у слові *знання*.

Крок 2. Поділи слово на склади.

Крок 3. Зроби висновок.

Слова з подовженими м'якими приголосними на склади слід поділяти так: **зна-ння**.

6. ● З тексту «Несправжня вулиця» випиши слова з подовженими м'якими приголосними.

● Поділи слова рисками на склади.

7. Обговоріть, чи правильно поділені слова на склади. Доведіть свою думку.

8. ● Прочитай прислів'я. Як ти їх розумієш?

1. Людина без друзів — що дерево без коріння. 2. Не всяк, хто читає, в читанні силу знає. 3. Хто дає життя розуму, той не вмирає. 4. Хто знання має, той мур зламає.

● Виконай завдання на вибір.

- ✓ Спиши два прислів'я. Поділи рисками слова на склади.
- ✓ Випиши слова з подвоєними приголосними. Поділи їх рисками на склади.

● Спиши текст та поділи виділені слова рисками на склади.

Раннього літа на зелених луках цвітуть кульбабки. Під час цвітіння кожна квіточка схожа на маленьке сонечко із золотим проміннячком.

● Прочитай і спиши речення.

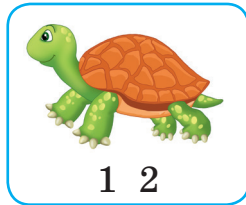
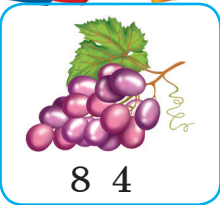
На уроці читання ми вчилися переказувати оповідання. Домашнє завдання виконали всі учні.

● Поділи на склади слова з подовженими приголосними.

37

1. Вправа «Квест» (див. послідовність на с. 33).

Побачення — зустріч

До побачення — до зустрічі

На добраніч

2.

ДО ПОБАЧЕННЯ!

Уривок

Скоро електричка вирушає,

у вагон ведмедик поспішає.

Їде він у гості до бабусі.

— До побачення! — сказав матері.

Провести прийшла сусідська киця,

добра господиня й помічниця.

Побажать вона удачі хоче.

— До побачення! — йому муркоче.

Усміхнувся ведмедик машиністу.
 Буде що бабусі розповісти
 і за казку ввечері віддячить!
 — До побачення! — А що це значить?
 Значить, неодмінно ми побачимо
 всіх, кому **побачення** призначимо.
 І якщо захочеш бути з нами,
 «До побачення!» скажи так само.

Володимир Верховень

- 3.** ● Про кого вірш? Куди їхав ведмедик? Хто проводжав ведмедика?
 ● Проведи мовне дослідження. Поміркуй, як потрібно переносити слова, у яких є подовжені приголосні.

Крок 1. Зверни увагу на те, чи розривають при переносі слова букви, які позначають подовжені приголосні звуки: *насі-ння, насін-ня*.

Крок 2. Зверни увагу на те, чи розривають при переносі слова сполучення приголосного і голосного.

Крок 3. Зроби висновок.

Слова з подовженими м'якими приголосними звуками переносять по-різному. Сполучення приголосного і голосного розривати не можна: *жи-ття, жит-тя*.

- 4.** ● Випиши з вірша Володимира Верховеня «До побачення!» виділені слова. Поділи їх рисками для переносу.
 ● Прочитай. Випиши тільки ті слова, які правильно поділені для переносу.

Жи-ття, жит-тя, ж-иття, вмі-ння, вмін-ня, камі-ння, камін-ня, кам-іння, малюв-ання, малюва-ння, малюван-ня.

- 5.** Обміняйтеся зошитами. Чи правильно вписані слова? Поясніть, чому ви так вважаєте.

- 6.** ● До слів лівого стовпчика добери слова з правого стовпчика.

Легке ▶	◀ завдання
Цікаве ▶	◀ взуття
Новорічне ▶	◀ навчання
Нове ▶	◀ вітання

- Запиши сполучення слів. Слова з подовженими приголосними поділи для переносу одним із способів.

Зразок. Цікаве завдан-ня.

- Прочитай. Спиши, вставляючи пропущені букви.

Тихого осі..ього вечора на узлі..і сіли відпочити журавлі. Вони летіли в теплий край. Притулились журавлі до білокорої берези та й курличуть щось тихо на проща..я.

ВЧИМОСЯ СПІЛКУВАТИСЯ

- 1.** Він на відстань не зважає,
з ким попросиш — з тим з'єднає.
Як почуєш звук-рингтон,
треба брати

Наталія Гуркіна

- 2.** Обговоріть, яке основне призначення телефона. Коли можна використовувати sms-повідомлення?

- 3.** Телефон — потрібна річ для зв'язку з родичами, друзями. Телефоном можна передати повідомлення. Їх називають *sms*-повідомленнями (або есемесками).

У перекладі з англійської *sms* означає «служба коротких повідомлень». Користувачі мобільного зв'язку діляться між собою такими невеличкими листами. Одне повідомлення вміщає до 70 знаків (букв, цифр, розділових знаків). Довші повідомлення автоматично поділяються на кілька коротших.

Sms-повідомлення надсилають, коли необхідно повідомити про щось, проте немає змоги зателефонувати.

Повідомлення потрібно писати грамотно, коротко, добираючи найбільш доречні фрази.

За матеріалами вільних інтернет-джерел

- 4.** Обговоріть, чим зручні *sms*-повідомлення. Які вади таких повідомлень?

5. Проведи мовне дослідження.

Крок 1. Прочитай зразки sms-повідомлень.

1. Привіт! Зателефоную завтра після обіду.
2. Вибач, говорити не можу.
3. Дякую.
4. Автобус прибуває о 16.00.

Крок 2. Зверни увагу, чи в кожному повідомленні є вітання.

Крок 3. Зверни увагу, чи є підпис.

Крок 4. Зроби висновок.

6. Пригадайте казку «Вовк і семеро козенят».

7. Виберіть ситуацію, коли потрібно написати sms-повідомлення.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Хто я?	Для кого я писатиму текст?	У якій формі я напишу текст?	Про що я напишу?

Зразок:

Роль. Коза.

Аудиторія. Козенята.

Формат. Sms-повідомлення.

Тема. У лісі вовк. Будьте обережні.

8. ● Склади і запиши кілька sms-повідомлень козі від козенят.
- Склади sms-повідомлення комусь із рідних про те, що затримаєшся в бібліотеці.

ДЗВІНКИ ТА ГЛУХІ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

СІМЕЙНА ЗЛАГОДА ЗА ВСЕ ДОРОЖЧА

1. Навчися швидко читати словосполучення.

гуркоче комбайн

дідусеві вуса

відсмикує руку

тягнеться до вусів

пахнуть колоссям

віднаходить Павлика

2.

ТИХИЙ ВЕЧІР

На лаві під яблунею сидить дідусь. На колінах у дідуся сидить Павлик. Від хати, від яблуні лягли довгі тіні. Все втихло, тільки за селом гуркоче комбайн.

Павлик зацікавлено торкає колючі дідусеві вуса.

— Апчхи! — навмисне чхає дідусь.

Павлик відсмикує руку й весело кричить:

— На здоров'я!

А тоді знову тягнеться до дідусевих вусів, щоб узятися за них водночас обома руками й підкрутити.

Довгенько так вони собі бавились.

Ішов, перейшов по небу місяць. Зустрівся із зіркою. Стали над хатою, дивляться.

Випала роса. Не гуркоче комбайн. Заснула, не шелесне яблуня.

— А де це мій місяченько? — стала на порозі Павликова мама.

Дідусь прикриває Павлика плечем: нема. Мама віднаходить Павлика й цілує. Її вуста пахнуть колоссям.

Павлик прихилив до маминих грудей голову — і вколовся. Відхитнувся, знайшов на блузці колосок.

— Як дідусеві вуса! — каже.

І загойдався в мамі на руках, ніби в колиці.

За Борисом Харчуком

3.

- Хто дійові особи оповідання?
- Що робили дідусь із Павликом?

- Як ти розумієш вислів *навмисне чхає?*
- З чим Павлик порівняв колосок?
- Поміркуй, як доповнити речення.

Павлик відхитнувся від мами, тому що...

4. ● Запиши доповнене речення.
● Випиши виділені слова.
● Підкресли букви, які позначають приголосні звуки.

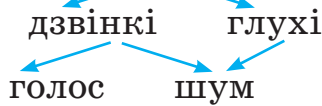
5. Проведи мовне дослідження. Пригадай, як розрізнити дзвінки та глухі приголосні звуки.

Крок 1. Вимов приголосні звуки в словах *сидить, узятися*.

Крок 2. Порівняй за гучністю звуки [д] і [т], [з'] і [с']. Для цього затули долонями вуха і вимов звук [д], потім [т]; [з'], а відтак [с']. Якщо у вухах дзвенить, то це дзвінки приголосні звуки. А якщо не дзвенить? Який це звук?

Крок 3. Зроби висновок.

ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

6. Розглянь таблицю парних глухих і дзвінких приголосних.

Дзвінки	[б]	[д]	[д']	[з]	[з']	[ж]	[дж]	[дз]	[дз']	[г]	[г']
Глухі	[п]	[т]	[т']	[с]	[с']	[ш]	[ч]	[ц]	[ц']	[х]	[к]

А ось ці дзвінки приголосні не мають пари:

[в], [л], [л'], [м], [н], [н'], [й], [р], [р'].

Не утворює пару і глухий приголосний [ф].

7. ● Прочитай слова.

Тополя, береза, тут, тихо, дерево, герой, сосна, верба, чисто, чашка, врожай, котик.

- Виконай завдання на вибір.
 - ✓ Запиши слова, у яких тільки дзвінки приголосні.
 - ✓ Запиши слова, у яких тільки глухі приголосні.

- Прочитай прислів'я. Спиши. Підкресли букви, які позначають дзвінки приголосні звуки у виділених словах.

1. Червона ягідка, але на смак гірка. 2. Швидко казка мовиться, та не швидко діло робиться. 3. Був би сад, а солов'ї прилетять.

1. Прочитай казку.

СПАСИБІ ЛІСНИКОВІ

Нахвалявся **мороз** усіх в лісі поморозити. Холодних вітрів, лютих хурделиць накликав. Завивали вітри, шаленіли хурделиці. Снігом усе замітали. Скрутно, голодно стало птахам і звірам. Навіть білочка і та зажурилася. Були в неї сякі-такі припаси, та й вийшли. А до весни ще далеченько. «Добре їжачкові, — думає білочка, — добре борсукові й ведмедеві: позасинали у своїх схованках під снігом і горя не знають. А тут, мабуть, доведеться по чужих лісах поживи шукати».

Дострибала білочка до узлісся. Аж чує: хтось шурх-шурх, рип-рип!

Глянула, а то лісник на лижах пробирається. За плечима у нього тугий мішок, при боці — **верболіз** та осика, в пучечки пов'язані.

Ось крислатий **дуб**. Підійшов лісник до нього. Розклав на снігу свої вінички. Це — для зайців. Потім відступив трохи і в простору дуплянку, що висіла на сучку, поклав жолудів, соняшникового насіння, житніх сухарів. Це вже для білочки. Тепер їй не доведеться свою домівку й рідний ліс полишати.

Галина Демченко

- 2.**
- У яку пору року відбувалися описані події?
 - Кому заздрила білочка?
 - З яких речень ти дізнався/дізналася, що зима того року була суворою?
 - Прочитай ще раз останнє речення. Ти погоджуєшся з цією думкою? Висловлюй свої міркування за зразком:

Я погоджуюся з цією думкою. Оскільки...

3. ● Випиши виділені слова.
● Підкресли букви, які позначають дзвінки приголосні звуки.

У кінці складу, слова дзвінки приголосні звуки в українській мові потрібно вимовляти дзвінко.

- Відгадай загадки.

1. Не кінь, не віл, а прив'язаний.
2. В золотий клубочок сховався дубочок.
3. Виріс у полі на добрій землі, місце найкраще знайшов на столі.

- Запиши слова-відгадки. Чітко вимов дзвінки приголосні звуки в кінці слова. Підкресли букви, які їх позначають.
● Склади звукову модель слова *жолудь*.

42-43

1. Прочитай вірш.

ЛАСТІВКИ

Он ластівки, щебечучи, над бережком летять,
вони вже пообідали і питоньки хотять,
вмочили чорні дзьобики у річці — і гайда...
Яка ж бо то хороша у річечці вода!

Олена Журлива

2. Заповніть таблицю (на аркуші паперу).

Ластівки		
Ми вже знаємо	Хочемо дізнатися	Де можна знайти інформацію

3. Проскануйте QR-коди та перегляньте відеоролики. Чи дізналися ви про те, що хотіли?

Ластівки ліплять гніздо:

Ластівки мого села:

Ластівки мого краю:

4. ● Яке диво природи описує автор?
● Що тобі відомо про ластівок?

5. Побудуйте діалог, використовуючи запитання: *Де ластівки ліплять гнізда? Як ластівки годують пташенят?*

6. ● Спиши перше речення. Поділи виділені слова на склади. Підкресли букви, які позначають дзвінки приголосні звуки в кінці складу.
● Поділи для переносу слово *ластівки* усіма способами.

7. ● Прочитай речення, чітко вимовляючи виділені парні дзвінки та глухі приголосні звуки у словах.

1. Не було ваз. Не було вас. 2. У мене гриб. У мене грип.
3. Багато кіз. Багато кіс.

- Спиши пару речень на вибір. Підкресли букви, які позначають парні дзвінки та глухі приголосні звуки.
● Пригадай, як потрібно вимовляти дзвінки приголосні звуки в кінці складів:

а) глухо; б) дзвінко.

8. Виконай завдання на вибір.

- ✓ Утвори слова. Правильно вимовляй дзвінки приголосні в кінці складу. Запиши їх.

ду	ме
гри	виногра
голу	шокола
→ б	→ д

- ✓ Утвори слова за зразком. Правильно вимовляй дзвінки приголосні в кінці складу. Запиши їх парами.

Зразок. Дідусь — дід.

Картузик, ніжик, садок, возик.

НАРОДНІ ІГРИ ТА РОЗВАГИ

1. Прочитай правила гри.

БУДЬ ЛАСКА

Учасники гри стають на лінію. Ведучий дає різноманітні команди. Діти виконують їх лише тоді, коли до них додається звернення «будь ласка». **Без цих слів команда не дійсна, і виконувати її не потрібно.** Хто помилиться,

то виходить на крок уперед. Після помилки учасник не втрачає права **продовжувати** гру.

Перемагає той, хто жодного разу не припустився помилки.

2. ● Де можна грати в цю гру: у приміщенні чи на подвір'ї? Поясни, чому ти так вважаєш.

- Розкажи, у які ігри ти любиш гратися.
- Пограйся у вільний час з подругою або другом.

3. ● Випиши виділені слова. Підкресли букви, які позначають дзвінки приголосні звуки в кінці складу, слова.

- Поділи на склади усіма способами підкреслене слово.

4. ● Розгадай ребус.

Б

М = Л

будь ласка

5. ● Що ви відчуваєте, коли промовляєте *будь ласка*? А коли вам кажуть *будь ласка*?

- Поміркуйте, як закінчити прислів'я.

Від лагідних слів...

а) відповідай добром; б) затихає гнів.

6. ● Прочитай слова, чітко вимовляючи дзвінки приголосні звуки в кінці складу та слова.

Виразно, дзьоб, загадка, мороз, друг, предмет.

- Спиши слова. Постав у них наголос, підкресли букви, які позначають дзвінки приголосні звуки в кінці складу, слова.
- Проаналізуй звуко-буквений склад виділеного слова.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ЗВУКО-БУКВЕНОВОГО АНАЛІЗУ СЛОВА

1. Вимов слово: [мор'бз].
2. Визнач, скільки в слові складів: мо-роз. 2 склади.
3. Який склад наголошений? Наголошений другий склад: мо-р'бз.
4. Назви послідовно всі звуки у слові: [м], [о], [р], [б], [з].
5. Познач звуки:

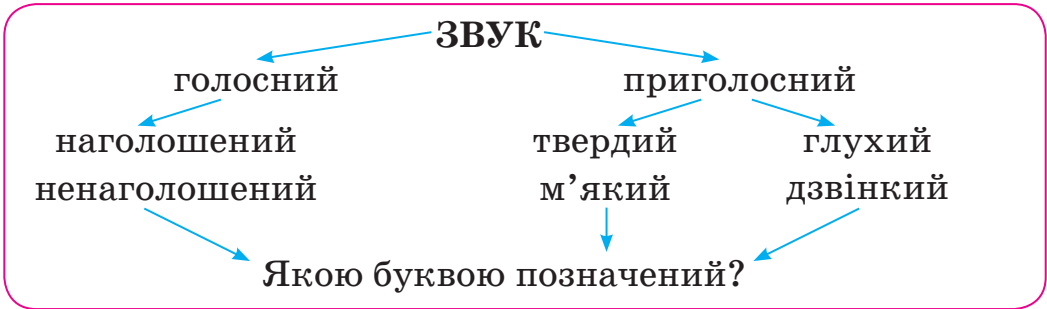
	●		●	
--	---	--	---	--

.

6. Запиши слово: *мороз*.
7. Скільки у слові звуків? Скільки букв?
8. Схарактеризуй звуки (усно) за таким планом:

1. Перегляньте відеоролик. Обговоріть, що означає слово *забавлянка*. Коли її використовують?

Біти ладки — плескати в долоні.

2. ● Прочитай забавлянку, добираючи із довідки потрібні слова.

ЛАДКИ, ЛАДОНЬКИ, ЛАДУСІ

— ... , ладоньки, ладусі,
 Де були ви?
 — У бабусі .
 — Що їли?
 —
 — З чим оладки?
 — Із ... , із ... молочком.

З народного

Слова для довідки: ладки, оладки, медком, солодким.

- Поміркуй, що цікавого у вимові вставлених слів:
 - а) наголошений другий склад;
 - б) дзвінкий приголосний у кінці складу.

- 3.**
- Запиши відновлену забавлянку «Ладки, ладоньки, ладусі».
 - Проаналізуй звуко-буквений склад виділеного слова.
 - Прочитай. Запиши слова парами за зразком.

Зразок. Стежина — стежка.

Ложечка, морози, будеш, ягоди, ніженька, ложка, ягідка, ніжка, будь, мороз.

46

1. ЗЕМЛЯ, ВОДА, ПОВІТРЯ, ВОГОНЬ

Усі стають у коло, а ведучий — посередині. Він кидає комусь із дітей м'яча, вимовляючи при цьому одне зі слів: «земля», «вода», «повітря», «вогонь». Якщо ведучий сказав «земля», то гравець, що впіймав м'яча, повинен швидко назвати якусь тварину. На слово «вода» потрібно назвати рибу, на слово «повітря» — птаха. Якщо ведучий скаже «вогонь», усі, махаючи руками, повинні крутитися на місці.

- 2.**
- Скільки дітей може грати в цю гру?
 - Що можна використати, якщо немає м'яча?

- 3.**
- Складіть «стіну слів» для однієї з груп (на вибір).

● земля; ● вода; ● повітря.

- 4.**
- Гра з буквами. Виконай завдання на вибір.

✓ Устав букви так, щоб утворилися нові слова.

Коза..., ..лава, ..мак, ..оса, буря... .

Букви для довідки: с, к.

✓ Устав букви так, щоб утворилися нові слова.

Буква..., ..лин, ..вір, рука..., коса... .

Букви для довідки: м, р, в, з.

- Запиши утворені слова.

5. ДЖМІЛЬ

Джміль збирав нектар із квітів,
меду наносив в дупло.

Працював він ціле літо,
облітав усе на світі,
щоб маленькі джмеленята
годувати чим було.

Андрій Німенко

6. ● Чи можна назвати джмеля працьовитим? Які слова у вірші допомогли тобі зрозуміти це?
● Поміркуй, як закінчується прислів'я.

Маленька праця краща за...

- а) велике безділля; б) велику роботу.

7. Побажайте одне одному стати працьовитою людиною. Не забудьте подякувати за побажання.

8. ● Поміркуй, як доповнити речення.

Джміль працював ціле літо, щоб...

- Запиши доповнене речення.
- Побудуй звуко-буквену модель слова *джміль*.
- Склади і запиши кілька речень про улюблену комаху.
- Підкресли трискладові слова.

АПОСТРОФ

У КОЛІ ДРУЖНОЇ РОДИНИ

47

1. В П'ЯТНИЦЮ, У НАДВЕЧІР'Я

В п'ятницю, у надвечір'я,
як туманцем потягло,
сонце плавно у міжгір'я
спочивати попливло.

На подвір'ячку, під в'язом
вся зібралася сім'я:
відпочить, побути разом
та послухать солов'я.

Вечоріє. На подвір'ї
вся сім'я рядком сидить...
Вперше впливло сузір'я:
вабить, манить і мигтить...

Надія Красоткіна

2. ● Як поетеса говорить про вечір?
● Що з описаного можна побачити, а що — почути?
● Вислови свої думки про красу вечора.

3. Складіть поради для своїх однокласників «Як навчитися помічати прекрасне у природі».

4. Випиши з вірша Надії Красоткіної слова з апострофом. Підкресли букви, між якими стоїть апостроф.

5. Досліди, коли ми ставимо апостроф у словах.

об'їзд п'є
в'юн торф'яний

Крок 1. Які звуки позначають букви *б, п, в, м, ф, р* у виділених частинках слів?

а) тверді приголосні; б) м'які приголосні.

Крок 2. Скільки звуків позначають букви *я, ю, є, ї* у виділених частинках слів?

а) один; б) два.

Крок 3. Зроби висновок.

Після букв **б, п, в, м, ф, р**, які позначають твердий приголосний звук, перед буквами **я, ю, є, ї**, які позначають по два звуки [йа], [йу], [йе], [йї], ставимо апостроф.

6. Гра «Дешифрувальник».

	а	б	в	г
1	н	п	ц	я
2	т	и	'	а

П'ЯТНИЦЯ

Код. 1б, 2в, 1г, 2а, 1а, 2б, 1в, 1г.

7. ● Запиши розшифроване слово. Склади з ним речення. Запам'ятай написання слова.

● Поміркуй, як доповнити речення. За потреби скористайся словами для довідки. Запиши доповнені речення.

1. Тіло риб покриває луска, а тіло птахів — 2. Цвірінькають горобці, а щебечуть 3. Для гри у хокей потрібна шайба, а для гри у футбол —

Слова для довідки: солов'ї, пір'я, м'яч.

● Спиши речення. Підкресли слова з апострофом.

Людина повинна завжди пам'ятати, звідки вона родом, де її коріння. Знання рідної мови — обов'язок кожного з нас.

48

Читати речення можна з різною інтонацією:
радісно чи сумно, захоплено чи розчаровано.
Це залежить від описаної ситуації.

1. Прочитай вірш упівголоса. Визнач, з якою інтонацією потрібно його читати.

НАШІ МАМИ

Пам'ятаймо, милі діти,
пам'ятаймо завжди з вами,
що для нас в усьому світі
найдорожчі — наші мами!
Нам, маленьким і дорослим,
все дають вони з любов'ю:
ніжне серце, світлий розум,
сили нашому здоров'ю.
Найдорожчі мамі діти,
дітям мама їх — так само.
Треба вчитись і робити
так, щоб радувати маму!

Степан Олійник

2. Кого автор називає найдорожчою людиною для дітей? А для мами? Що дають мами дітям? Ти погоджуєшся з думкою, висловленою у вірші? Міркуй так:

Я вважаю, що ..., бо ...

3. ● Випиши слова з апострофом з вірша Степана Олійника.
● Утвори і запиши слова з апострофом.

подвір
п язанка
м яч
в явка
я

ім
хлоп їзд
м ята
об ята
я

- Склади речення, у якому було б якомога більше слів з апострофом.
- Поцікався, які речення склали твої друзі.
- Склади і запиши кілька речень про свою сім'ю.
- Підкресли слова з апострофом.

49

1. Прочитай вірш.

ТАТОВА ПОРАДА

Хлопчина вбіг із двору в хату,
до тата голосно гука:

— А я провідав у лікарні
свого найкращого друга.

Тож правда, тату, я — чутливий
і маю серце золоте?

Замисливсь тато на хвилину
і так сказав йому на те:

— Коли тебе в тяжку хвилину
людина виручить з біди,
про це добро, аж поки віку,
ти, синку, пам'ятай завжди.

Коли ж людині щиросердно
ти зробиш сам добро колись, —
про це забудь, аж поки віку,
мовчи й нікому не хвались!

Лідія Компанієць

2. ● Про кого вірш? Який настрій був у хлопчини? Чому? Визнач, з якою інтонацією потрібно читати вірш.
- Перечитай слова тата. Чи погоджуєшся ти з думкою, що не варто хвалитися, коли зробиш комусь добро? Висловлюй свої міркування за зразком:

Так, я погоджуюся (ні, я не погоджуюся) з цією думкою. Я вважаю, що ... , бо Наприклад,

3. Випиши з вірша Лідії Компанієць «Татова порада» слово з апострофом. Поміркуй, як його можна перенести з рядка в рядок.

При переносі апостроф не відривають від попередньої букви: пам'-ятати, пір'-їна.

4. Прочитай і відгадай загадки.

1. Кілобайти, гігабайти, папки, файли, блоги, сайти... Знать чимало різних має, цілий світ про нього знає. 2. Що

підніме і найменша дитина, а через хату не перекине і найсильніша людина? **З.** Щедрі подарунки має: круглячки на всіх чіпляє. Ці причепи-круглячки — його доньки і синки.

- 5.** ● Поділи слова-відгадки рисками для переносу.
● Спиши слова, вставляючи, де потрібно, апостроф. Підкресли слово, яке не можна перенести з рядка в рядок.

П..ятнадцять, п..ятниця, п..ять, п..алець, дев..ять, дев..ятнадцять, бур..я, бур..ян.

- Склади і запиши кілька речень про улюблені справи вашої сім'ї.
- У трискладових словах постав наголос.

1. ● Потренуйся виразно читати речення. Виділені слова допоможуть дібрати відповідну інтонацію.

- Андрійку, ходімо до діда Гацька! — *гукнув...*
- Треба вернути! — *вигукнув ...*
- Я сам віддам, — *тихо мовив...*

- Прочитай заголовок оповідання. Поміркуй, про що може йтися у творі з таким заголовком. Чи доводилося тобі щось знаходити?

ЗНАХІДКА

Тимко хвацько* осідлав низенький паркан і гукнув:
— Андрійку, ходімо до діда Гацька!

Андрійка вдруге кликати не треба.

Хлоп'ята побігли городами до дідусевої пасіки. Раптом на стежині щось саянуло. Тимко нагнувся і підняв годинник. Справжній годинник.

— Ба, — сказав Тимко. — Хтось загубив.

З цікавістю стали розглядати знахідку. На кришці годинника помітили напис.

— Миколі Івановичу Гацьку, — прочитав Тимко.

— Це ж нашого дідуся. Треба вернути! — вигукнув Андрійко. — Давай сюди.

Але Тимко сховав руку за спину. Мабуть, шкода було розлучатися зі своєю знахідкою. Якусь мить він вагався, а потім тихо мовив:

— Я сам віддам.

Аж ось і левада. Під червоними капелюхами-дашками — вулики. Біля них порався дід.

— А що ми знайшли! — розтулив кулак Тимко.

Дід Гацько здивовано глянув на годинник, потім лапнув себе по кишені штанів і розвів руками:

— Загубив. Ішов сюди городами й загубив.

— А ми знайшли! — сміялися хлоп'ята.

— От спасибі! Знаєте, яка це дорога для мене річ. І справа зовсім не в годиннику. Інший можна купити. Але цей — особливий. Він — пам'ятна нагорода за мою працю.

— То нате свою нагороду, — сказав Тимко.

Дідусь заметушився:

— Зараз я почастую вас медком.

Тимко спорожнив блюдце і хитрувато спитав:

— Діду, а ви нічого більше не загубили?

Володимир Сенцовський

***Хвацько — завзято.**

2. ● Назви дійових осіб оповідання. Куди вирішили піти хлопці? Що знайшли діти? Чому годинник був по-особливому дорогим для дідуся? Як дідусь віддячив за знайдений годинник?

● Поміркуй, чому Тимко вагався, чи віддавати годинник. Висловлюй свої міркування за зразком:

На мою думку, Тимко вагався, тому що

3. Складіть оголошення про те, що ви знайшли (або загубили) годинник.

4. ● Випиши з оповідання Володимира Сенцовського слова з апострофом. Поділи їх рисками для переносу різними способами.

● Побудуй звукову модель одного із виписаних слів (на вибір).

- Склади і запиши речення про дійових осіб оповідання з висловами:

добра пам'ять; дерев'яний вулик; допитливі хлоп'ята.

- Установи відповідність між словами і схемами.

м'ята

подвір'я

в'юн

1. Прочитай текст.

ЩОБ ТИ СТАВ КРАЩИМ

Дідусь з онуком ішли великим лісом.

Ледь помітна стежинка звивалась поміж високими деревами.

Вечоріло. Подорожні втомилися.

Дідусь уже збирався заночувати десь під кущем. Аж тут хлопчик побачив у гущавині хатинку.

— Дідусю, он хатинка! — радісно вигукнув онук. — Може, в ній переночуємо?

— Так, це хатинка для подорожніх, — сказав дідусь.

Вони зайшли в лісову хатинку. У ній було чисто, на стіні висіла гілочка з ялинки. За народним звичаєм це означало: заходьте, будь ласка, любі гості.

Дідусь і внук підійшли до столу й побачили на ньому свіжу хлібину, глечик з медом і кілька великих сухих рибин. Поруч лежала маленька гілочка ялинки.

На вікні — відро з водою.

Дідусь і внук умилися і сіли вечеряти.

— Хто це все поставив на стіл? — питає онук.

— Добрий чоловік, — мовив дідусь.

— Як це так? — дивується онук. — Залишив нам добрий чоловік їжу, а ми й не знаємо, хто він. Для чого ж він старався?

— Щоб ти став кращим, — відповів дідусь.

Василь Сухомлинський

2. ● Визнач, який настрій у тебе викликало це оповідання:

радість

захоплення

здивування

сум

- Хто дійові особи оповідання? З якої частини (зачину, основної частини, кінцівки) ти дізнався/дізналася про їхню пригоду? Де вирішили зупинитися хлопчик з дідусем? Що, за народним звичаєм, означала гілочка ялини на стіні? Що залишив добрий чоловік для подорожніх?
- Поміркуй, чому добрий чоловік залишив у хатинці вечерю. Висловлюй свої міркування за зразком:

На мою думку, добрий чоловік залишив у хатинці вечерю, тому що Наприклад,

- Перечитай виділені речення. Як ти розумієш їх?

3. ● Прочитай запитання. Відшукай у тексті відповіді на них. Спиши речення-відповіді.

Що побачив хлопчик у гущавині? Як було в хатинці?

- Побудуй звукову модель слова *дідусь*.
- Поділи рисками для переносу слова.

Гілочка, маленька, заходьте.

- Напиши записку бабусі чи дідусеві, що після п'ятого уроку ти займатимешся в комп'ютерному класі.

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

ЛІС — ЦЕ ДИВО, ЛІС — ЦЕ КАЗКА

1. ● Склади і запиши речення за числовими підказками.

2 слово	3 звучить
5 всьому	1 Українське
4 по	6 світові.

- Як ти його розумієш?

2. ● Обговоріть, для чого нам потрібні знання про слово.

- Розгляньте комікс. Що порадила старша сестричка молодшій?

- Пригадайте, як користуватися словником.
- Знайдіть у тлумачному словнику пояснення слова *дятел*. Де ще можна довідатися про дятла?

Проскануйте QR-код та перегляньте відеоролик «Як працює дятел».

3.

ДЯТЕЛ

По рецепту на базарі
дятел вибрав окуляри,
натягнув собі на ніс,
полетів трудитись в ліс.
У осінню хмуру пору
хитрий жук зашивсь під кору.
Дятел глянув, сів на сук,
носом тук — і згинув жук.
От які-то окуляри
вибрав дятел на базарі!

дятел

Михайло Стельмах

4. Про кого вірш? Як трудився дятел? З якою інтонацією слід читати вірш?

5. ● Прочитай виділені слова. Знайди у тлумачному словнику значення одного з них (на вибір). Запиши пояснення (тлумачення) цього слова.
- Склади і запиши речення зі словом *дятел*.

6. ● Запишіть, з яких слів утворилися слова.

Зразок. Лісоруб — ліс, рубати.

Криголам, новобудова, білосніжний, синьоокий, залізобетон.

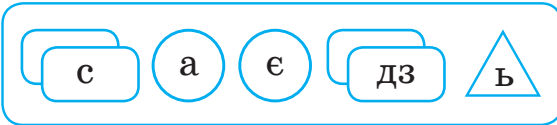
- Обговоріть, що спочатку з'явилося: назва предмета чи сам предмет. Висловлюйте свої міркування за зразком:

Я гадаю, що спочатку з'явився Адже

Я погоджуся (не погоджуся) із твоєю думкою, тому що

1. На місці букв, що позначають приголосні звуки, встав букви і буквосполучення, які позначають парний дзвінкий чи глухий приголосний звук. Прочитай слово.

заєць

- Що ти знаєш про зайця?

2. ● Проскануйте QR-код та перегляньте навчальний кліп «Заєць».
● Чому кольоровий фільм цікавіше переглядати, ніж чорно-білий?

3. **ЗАЙЧИКИ**

Білоруська народна казка

Сіли два зайчики в ліску під берізкою, гріються на сонечку і розмовляють.

А в ліску так гарно!.. Мушки гудуть, одна за одною ганяються, крильцями видзвонюють, ніби сміються. А там дрізд посвистує.

Ну так світло, тепло, весело! Та сумно зайчикам, невесела в них розмова.

— Ой, яка гірка доленька наша! — каже один зайчик. — Бійся щодня, тремти щогодини, усе прислухайся, чи не ходить ворог твій близько.

— А скільки в нас ворогів! Хто тільки не кривдить нас,

бідних зайчиків! Кривдять нас люди, кривдять звірі; навіть птахи-хижаки. Шуліки, сови, пугачі — і ті нас, зайчиків, зневажають.

— І як боронитися нам від лютих наших ворогів? Чим рятуватися? Одна тільки надія на наші ніжки. Допоможуть вибратися з біди — наше щастя. А не допоможуть — пропала наша шкурка!

І гірко заплакали зайчики. Плачуть і сльози лапками втирають.

— Хіба ж можна жити нам на світі? — каже другий зайчик. — Ніхто не боїться нас, ну зовсім ніхто!.. Мабуть, підемо та у воду кинемось!

Наплакалися, нагорювалися бідні зайчики й пішли до озера топитися з горя. Прийшли до озера, зупинилися, попрощалися. До самого берега підійшли, щоб у воду кинутись, аж бачать — стриб жаба на купину: побачила зайчиків і злякалася.

— Еге, — каже один зайчик, — є ж на світі створіння, що й нас бояться. Мабуть, їм ще важче на світі жити.

Глянули зайчики один на одного й побігли назад у лісок.

4. ● Визнач, який настрій у тебе викликала казка:

радість

захоплення

здивування

сум

- Хто дійові особи казки? Прочитай, як було в ліску. Чому зайчики не раділи?

5. ● Прочитайте розмову зайчиків в особах. Визначте, з якою інтонацією потрібно читати слова кожного зайчика. Які слова допомогли вам визначити потрібну інтонацію?

- Обговоріть, які поради можете дати зайчикам, щоб вони продовжували радіти життю.

6. ● Утвори прислів'я з поданих частин. Запиши їх.

Видно зайця	▶	◀	як у клубку ниток.
У зайця стільки стежок,	▶	◀	і пенька боїться.
Полохливий заєць	▶	◀	по вухах.

- Склади і запиши кілька речень про зайця.
- Запиши в алфавітному порядку 5–6 назв лісових мешканців.

56

1. ЛІС — ЦЕ ДИВО...

Ліс — це диво, ліс — це казка.

Тож ходімо в ліс, будь ласка.

В лісі є куці і квіти,
в нім сплели дерева віти.

Трави, ягоди й грибочки,
в нім чарівні є куточки.

Ліс — це друг всьому живому.

Звір і птах живе у ньому.

Ліс дає всім прохолоду
і прозору робить воду.

Вміє поле захистити,
щоб воно могло родити.

Він повітря очищає,
ароматом напуває.

Щедро вміє роздавати
все, що є, бо він багатий.

Людам вміє догоджати:
дерево дає для хати,
сірники, папір і ліки —
все, що треба чоловіку.

Ліс — це диво, ліс — це казка.

Тож заходьте в ліс, будь ласка,
але завжди пам'ятайте:
диво-ліс охороняйте!

Надія Красоткіна

2. Про що вірш? Прочитай виділені слова. Поміркуй, чому автор називає ліс дивом, казкою, другом. Починай висловлювати свої думки за зразком:

Ліс — це диво. Адже Наприклад, Отже, ... (зроби висновок).

3. ● Обговоріть, чим корисні ліси. Прочитайте рядки, у яких автор закликає берегти ліс. Чи погоджуєтеся ви з цією думкою?

- Попрацюйте над створенням лепбука «Ліс — це диво, ліс — це казка». Виберіть одну з тем: «Дерева», «Квіти», «Гриби», «Звірі». Доберіть до неї 5–6 слів.

4. ● Запиши одну групу слів (на вибір) за абеткою.

Дерева: дуб, ...

Квіти: конвалії, ...

Гриби: боровик, ...

Звірі: ведмідь, ...

ведмідь

- Спиши речення, у якому висловлена головна думка вірша.
- Склади і запиши кілька речень про лісові рослини.
- Поділи рисками для переносу два слова (на вибір).

57

1. Прочитай текст.

Ми розмовляємо українською мовою. А мова складається зі слів. Слова можуть усе назвати, передати думки, почуття, питання та відповіді. Словом можна назвати предмет, ознаку, дію предмета. Кожне слово має своє значення. Значення слова — це все, що вклали люди у слово.

Що краще ми знаємо і розуміємо значення слова, то більше пізнаємо навколишній світ.

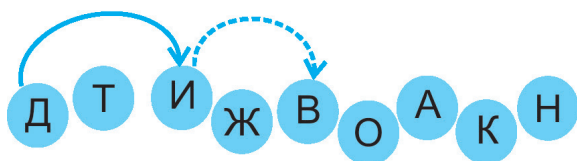

2. Що нового ти дізнався/дізналася? Ти погоджуєшся, що кожне слово має своє значення? Починай висловлювати свої думки за зразком:

Так, я погоджуюся (ні, я не погоджуюся) з цією думкою. Я вважаю, що ... , бо Наприклад, Отже,

3. ● Гра «Відшукай слово». Перестрибуючи через одну літеру, прочитай слово.

- Знайди в тлумачному словнику значення слова *диван*.

4. ● Добери і запиши кілька назв меблів.

Диван, ..., ..., ... — це меблі.

ДИВА́Н

- Поміркуй, як закінчити речення. Запиши речення в зошит.

Меблі виготовляють з

5.

КОЗЕНЯТКО

У кози-дерези — дитинчатко,
народилось мале козенятко.
Козенятко швидке, прудконоге
і не має бороди ані рогів.

Кожний ранок мене зустрічає,
бо для нього гостинця я маю.
Вріжу скибочку хліба м'якеньку,
пригощу козенятко маленьке.

Віра Паронова

6. Про кого вірш? Чому козенятко щоранку чекає на дитину?

7. ● Доповни речення словами з вірша Віри Паронової. Запиши їх.

У кози народилося (хто?) Воно було (яким?)
Козенятко (що робить?) ... мене кожного ранку.

- Склади і запиши речення про телятко за зразком попереднього завдання.

58–59

1. ● Прочитай слова. Добери до них загальну назву.

Сорока, зозуля, пугач, болотяний бугай — це ...

Лисенята, зайченята, їжаченята, білченята — це ...

- Поміркуй, про кого так кажуть.

Базіка, торохтій, балакун, пустомеля.

- Прочитай заголовок. Як ти гадаєш, про що може йтися у творі з таким заголовком?
- Прочитай казку.

ЛІСОВІ БАЛАКУНИ

Якось насварилися птахи на відомих лісових балакунів:
— Хоч би хвилинку помовчали! А то Сорока цілісінький білий день скрекоче — плітки переказує. Зозуля все перераховує — та часом помиляється. Пугач вночі лякає, спати не дає. А Болотяний Бугай у річку дзьоба опустить та й гуде собі так, що аж на тому боці чути!..

Засоромились балакуни. Зібралися докупи, кажуть:

— І ми мовчати вміємо. Відтепер, аж доки нас не покличете, ми — ані пари із дзьобів...

І коли сонечко за ліс покотилося, Сорока, Зозуля і Пугач усілися на високу сосну, а Болотяний Бугай — поблизу на березі річки, в очереті, і замовкли.

Аж тут із нори під сосною вилізли руді лисенята. Почали гратися, боротися. Один одного наздоганяють, ще й голос вчаться подавати. Гавкають тоненько, повискують, мов щенята. Пугач не втерпів, витріщив банькати очі:

— Пугу! Пугу-у! Ану геть звідси, не заважайте нам мовчати!

Почувши це, Болотяний Бугай аж ревонув спересердя:

— І що ти за птах, Пугачу! Одразу перший порушив слово!

А Зозуля швидко перерахувала:

— Ку-ку! Ні, це ви обидва розбалакалися. Ку-ку!

Тоді Сорока, що спостерігала за всім цим з вершечка сосни, аж застрекотала у захваті:

— Лише мені одній вдалося промовчати!

Юрій Ярмиш

***Бугай** — нічний болотяний птах з родини чапель.

2. Про кого казка? Чому балакуни засоромилися? Чи вдалося їм дотримати обіцянки?

3. Уявіть, що ви — актори. Розділіть між собою ролі Сороки, Зозулі, Пугача, Болотяного Бугая, лисенят. Інсценізуйте казку. Дотримуйтеся інтонацій відповідно до кожної ролі.

4. ● Утвори речення з поданих частин. Запиши їх.

Сорока ► ◀ гуде.

Пугач ► ◀ переказує плітки.

Болотяний бугай ► ◀ спати не дає.

- Прочитай текст, уставляючи пропущені слова, які називають предмети, їх ознаки чи дії. За потреби скористайся словами для довідки. Запиши текст.

Із нори вилізли (*хто?*) Вони (*які?*) Малята (*що робили?*) ... , (*що робили?*)

Слова для довідки: гралися, руді, лисенята, боролися.

- Утвори і запиши назви малят за зразком.

Зразок. Лисиця — лисенята.

Білка, ведмідь, вовк, птахи.

60–61

1.

ГОРОБИНА

Горобина і ялинка стояли поряд. Вони часто перешіптувались між собою. На ялинці росли хвоїнки і шишки. А на горобині — листя і грона жовтогарячих плодів.

Прийшла осінь. Дихнула прохолодою раз, другий. Пожовкли на горобині листочки, і кожний плодик став червонішим. А ялинка зовсім не змінилась. Хвоїнки зелені-зелені. А шишки як позолотилися влітку, такими і лишилися. Ялинка дивилась на свою подругу і милувалась нею. Яка то вона гарна стала!

Налетів буйний осінній вітер. Розгойдав горобину і почав зривати з неї листя. Посипалось воно жовтим дощем додолу. А ялинка не злякалася вітру. Настовбурчила* колючі голочки, поколола вітер — він і полетів геть від неї.

Не злякалися вітру і плодинки-намистинки на горобині. Міцно вхопилися вони за гіллячки, щільніше притулилися одна до одної і зовсім почервоніли.

— Для кого ти приготувала ці плоди? — тихо спитала горобину ялинка. — Вони ж у тебе зовсім несмачні. Хіба що тільки червоні.

Горобина мовчала. Що скажеш? Справді, її плоди гіркуваті і терпкі. Ніхто не зважиться покуштувати.

Уночі лягли перші заморозки. Уранці визирнуло сонце, проте не потеплішало. У цю ранкову тишу ні ялинці, ні горобині не хотілося розмовляти.

Раптом високо в небі хтось ніби зачепив срібні струни. Зовсім недалеко забриніло* над горобиною і ялинкою. Кружляючи, підлітали якісь напрочуд гарні птахи. Це були омелюхи. Вони прилетіли до горобини, покинувши на зимовий час свій холодний край.

Горобина радо пригощала чубатих гостей червоними плодами.

— То ось для кого ти їх берегла, — промовила ялинка. Вона ласкаво торкнулась зеленими гілками до своєї подруги.

За Галиною Демченко

***Настовбурчила** — підняла проти вітру.

***Забриніло** — дзвінко зазвучало.

2. Де росли горобина і ялинка? Як осінь змінила горобину? А ялинку? Чому вітер не позривав хвоїнок з ялинки? Чому не обсіпалися ягідки з горобини? Кого пригощала горобина ягідками?

3.

Проскануйте QR-код та перегляньте відеоролик «Птахи нашого краю».

4. Уявіть, що ви — актори. Розділіть між собою ролі горобини, ялинки, омелюхів. Інсценізуйте продовження казки. Дотримуйте інтонацій відповідно до кожної ролі.

5. ● Поміркуй, якими словами доповнити речення. За потреби скористайся словами для довідки.

На узліссі росли ... і Горобина — ... дерево, а ялинка — ... дерево. На ялинці — ..., а на ... — ягідки.

Слова для довідки: хвойне, ялинка, горобина, шишки, листяне, горобині.

- Запиши одне речення (на вибір).
- Визнач тематичну групу слів за першим словом.

Ялина, ... , ... , ... — це

Омелюх, ... , ... , ... — це

- Запиши одну групу слів (на вибір).
- Добери і запиши по 3–4 назви до кожної групи слів.

Комахи: ... , ... , Риби: ... , ... , Гриби: ... , ... ,

1. Прочитай вірш.

У ЗИМОВИЙ ЧАС

У скрутний зимовий час
залишаються у нас
дятел, ворон, горобець,
галка, щиглик і норець,
омелюха і сорока,
гамірлива білобока,
та синички з снігурами,
та вівсянки з шишкарями.
Серед розсипу снігів
чути їхній мужній спів.

Іван Величко

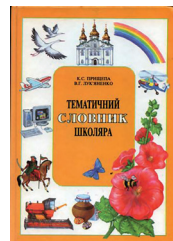

2. Яких птахів згадано у вірші? Чи ти сьогодні бачив/бачила птахів дорогою до школи? Якщо так, то яких?

3. ● Розгляньте «Тематичний словник школяра» (Прищепка К. С., Лук'яненко В. Г. Тематичний словник школяра. — К. : Форум, 2001). Обговоріть, як у ньому розміщені розділи, слова.

- Знайдіть у змісті розділ «Тварини». Прочитайте, про які групи тварин можна довідатись у словнику.
- Знайдіть сторінку з відомостями про птахів. Прочитайте кілька статей про диких і свійських птахів.

Слова можуть об'єднуватися в тематичні групи.
Слова в тематичній групі мають спільне значення.

4. ● Виконай завдання на вибір:

- ✓ Випиши з вірша «У зимовий час» назви всіх птахів.
- ✓ Випиши з вірша «У зимовий час» виділені слова за абеткою.
- Проскануй QR-код та переглянь відеоролик «Ходить гарбуз по городу».

5. Запиши тематичну групу слів, яка об'єднує гарбузових родичів.

6. Перевірте одне одного, чи всіх родичів ви записали.

7. ● Прочитай. Запиши відгадку.

Це слово належить до тематичної групи слів «Іграшки». Цей предмет круглий. Може бути великим або маленьким, шкіряним або гумовим. Я люблю ним гратися з друзями.

- Склади загадку за запитаннями.

1. До якої тематичної групи належить предмет?
2. Який він за кольором, формою?
3. Що він може робити (з ним можна робити)?

ЦІКАВИНКИ ДЛЯ ЧОМУСИКІВ

1. ● Навчися швидко читати групи слів. Визнач, чи всі слова тобі зрозумілі.

бджола́

па́сіка

мед

бджі́лка

па́січник

медо́к

бджоли́ний

пасі́чникува́ти

медо́вий

- Прочитай текст.

ІСТОРІЯ БДЖОЛИНОГО ВУЛИКА

Усі знають, що найкорисніша комаха на світі — бджола. Вона збирає цілющий мед, дає віск, лікувальну пергу. А ще в час цвітіння опилює сади та городи.

У давнину домашніх бджіл не було. Були тільки дикі.

Жили вони у дрімучих лісах. За помешкання їм правили дупла дерев, земляні нори та розколини у скелях.

Щоб добути мед, людина руйнувала бджолині житла. Бджоли цілими роями гинули.

Згодом якийсь охочий до меду мудриголова надумав приручити бджіл. Адже мати мед під самісінькою хатою зручніше, ніж шукати. Повидовбував він у дерев'яних колодах дупла. Переселив туди кілька диких роїв і заходився пасічникувати. Згодом і сусіди взялися за це принадне діло. А далі й сусіди сусідів...

Бджолині оселі мало чим відрізнялися від тих, які дарувала бджолам сама природа. Тому й називали їх «дуплянками».

Поступово люди заводили дуплянок більше й більше. От тільки мед з них доводилось видобувати давнім способом: дуплянку розбивати й тим самим прирікати бджіл на загибель.

Поклав край жорстокому пасічникуванню один добросердий і винахідливий чоловік. Жив він в Україні, на Чернігівщині. А звали його Петро Іванович Прокопович. Він купив собі шмат поля, викопав під житло землянку й завів невеличку пасіку. Петро Іванович не лише доглядав її. Він постійно спостерігав за таємничим бджолиним життям. Розмірковував, як зробити так, щоб захистити золотокрилок від біди. Йому спало на думку злагодити ще ніким не бачений вулик. Витвір Петра Івановича нібито не являв нічого особливого. Відмінність його була в тому, що вулик накривався окремою накривкою. Коли випадала потреба перевірити, що діється в бджолиному помешканні, пасічник просто піднімав накривку. Тоді й оглядав усе без будь-яких перешкод. Та найголовнішим було інше. Прокопович першим у світі почав вставляти у вулик рамки із вощиною. А це вже була придумка справді геніальна. Коли бджоли наповнювали медом стільники,

то можна було спокійнісінько вийняти рамки. Прокрутили на центрифугі* — й одержати бджолиний дарунок. Ніяких тобі клопотів ні для пасічника, ні для бджіл...

Тепер ми знаємо, хто подарував бджолам і всім бджолярам свій неоціненний вулик.

Анатолій Григорук

***Центрифуга** — тут: апарат, який допомагає відділити мед від стільників.

- 2.** ● Що цікавого ти дізнався/дізналася з тексту? Які слова для тебе незрозумілі? З якого словника можна дізнатися значення слова? У якому словнику можна знайти інші слова за темою?

- Поміркуй, кого автор називає золотокрилками, мудри-головою.

- 3.** ● Попрацюйте зі словниками. Відшукайте значення слів.

Помешкання, накривка.

- Доповніть речення одним із запропонованих слів.

Бджола — ... (найбільша, найменша, найкорисніша) комаха на світі. Вона ... (купує, збирає, продає) цілющий мед. А ще ... (опилює, прополює, обприскує) сади та городи.

- 4.** ● Запиши одне речення з попереднього завдання.

- Напиши відповіді на запитання.

Хто винайшов вулик? Де жив винахідник?

- Утвори вислови. Запиши їх. Поміркуй, коли доречно вживати їх у мовленні.

Гудуть, як ► ◀ мед.

Працює, як ► ◀ бджоли у вулику.

Солодкий, як ► ◀ бджілка.

- Склади і запиши кілька речень про бджілок.

СЛОВА, БЛИЗЬКІ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

1. Прочитай заголовок вірша. Чи цікаво тобі дізнатися відповідь на це запитання?

СКІЛЬКИ РОДИЧІВ У ВІТРУ?

(Уривок)

Що вітер вільний, кажуть недарма.
Він, мандрівник, по всій Землі гуляє.
І дружить він з вітрами усіма,
бо родичів багато **вітер** має.

Маленьким — вітрик, вітронько він був.
Підріс — **вітрець** казали вже про нього.
Коли ж, як легінь, сили він сягнув,
назвали **легіт** вітра молодого.

А **вітрюган**, цей буйний хуліган,
гілля ламає й шарпає за поли.
Йому б на волю — в море, за лиман —
чи поганяти перекотиполе.

А **вихор** — середульший вітру брат.
Ось він кружля на вигоні пір'їну,
а розгулявсь — ніхто йому не рад,
ніякого йому немає впину.

Од вихру у стократ сильніший **смерч**.
Він з неба раптом падає, як меч,
і крутить все, і все гребе з собою,
і з моря рибу підніма з водою!

Великий вітер звать іще **борвій**.
Брат бурі — то шалений **буревій**.
Але у бурі є ще і сестриця —
напориста, невтримна **вітряниця**.

Одвічний ворог лісу — **вітролом**,
брат рідний вітролому — **бурелом**,
його ще називають **вітровал** —
це лютий вітер та ще **сніговал**!

Рідню велику, друже, вітер має,
та всім вітрам ціну людина знає.

Іван Складаний

2. ● Що цікавого ти дізнався/дізналася з вірша? Перечитай виділені слова. Які з них ти вже чув/чула? Як ти гадаєш, чи усіх родичів вітру згадано у вірші?

● Прочитай, яким вітрам люди не раді. Поясни чому. Автор стверджує, що людина знає ціну вітру. Чи погоджуєшся ти з цією думкою? Висловлюйся за зразком:

Так, я погоджуюся (ні, я не погоджуюся) з цією думкою. Я вважаю, що ... , бо Наприклад, Отже,

3. ● Прочитайте групи речень. Обговоріть, чи доречно вжито слова у них. Порадьтеся, які слова варто замінити.

1. Подув легенький вітруган. Листочки на осиці почали перешіптуватися між собою. **2.** Вітерець не на жарт розходився. Пригнав з півночі важкі снігові хмари. Позривав з дерев останні листочки.

● Обговоріть, для чого в нашій мові багато слів на позначення одного явища.

В українській мові є слова, близькі за значенням. Вони допомагають нам більш влучно описати предмет, явище, дію. Це робить нашу мову милозвучнішою, багатшою.

4. ● Запиши одну групу речень з попереднього завдання, замінивши невдало вжите слово.

● Прочитай слова. Доведи, що вони близькі за значенням.

1. Сильний, міцний, здоровий. **2.** Віє, дує, потягує.

● Склади і запиши речення з одною групою слів (на вибір).

● Склади і запиши кілька речень про добрі справи вітру.

● Поділи рисками для переносу два слова (на вибір).

67-68

1. ● Випиши пропущені букви і склади слово.

Ра¹існий, п²друга, па³ір, нов⁴й, комп'ю⁵ер, те⁶еф⁷он,
гудз⁷к, ⁸и⁸ра⁸зно, дз⁹га, ліні¹⁰ка.

2. Проведи мовне дослідження.

● Прочитай два тексти.

1. Допитливими були діти. Вони дивилися допитливими оченятами на сніжинку.

2. Цікавими до всього були діти. Вони дивилися допитливими оченятами на сніжинку.

- Який текст тобі більше сподобався? Поясни чому.
- Слова *допитливі*, *цікаві* означають:

а) прагнуть все дізнатися; б) нічого не хочуть знати.

- Слова *допитливі*, *цікаві*:

а) близькі за значенням; б) протилежні за значенням.

3. ● Прочитай і відгадай загадки.

Мене просять і чекають,
а як покажусь — утікають.

Небесна зірка на долоню впала,
і в ту ж мить вона розтала.

- Чи знаєш ти, як народжуються дощові краплинки чи сніжинки? Розкажи, що тобі про це відомо.
- Прочитай текст.

ЯК НАРОДЖУЮТЬСЯ ДОЩ ТА СНІГ

«Що важче — кілограм вовни чи кілограм каміння?» У давнину це каверзне* запитання ставили всерйоз.

В один із днів тієї чи іншої пори року камінь і вовну врівноважували. Потім стежили за зміною ваги вовни. Вона легко поглинає і віддає вологу. Коли повітря стає сухішим, вовна легшає, а коли вологішим — важчає.

Так і передбачали погоду: полегшала вовна — буде сонячно, стала важчою — попливуть по небу дощові хмари.

Хмари утворюються з водяної пари. Водяна пара — невидимий газ. Він не виказує себе, поки у повітрі не з'являться крихітні часточки пилу. Водяна пара осідає на них і перетворюється на маленькі краплинки, такі маленькі, що кожну окремо незброєним оком не побачиш. Вони й утворюють хмари.

Але це не означає, що зараз же піде дощ. Краплинки ще малі. Вони зливаються одна з одною, ростуть...

Коли краплинки стають такими важкими, що не можуть триматися у хмарі, починається дощ. Якщо краплинки невеликі, дощ мрячить. Якщо великі і їх багато — іде сильний дощ, злива.

Сніжинки, як і дощові краплі, теж виникають завдяки водяній парі. Водяна пара піднімається високо над землею. Туди, де панує сильний холод. І тут одразу із неї утворюються крихітні крижинки-кристалики. Це ще не ті сніжинки, які падають на землю, вони ще дуже малі.

Але шестикутний кристалик весь час росте, весь час збільшується. І, нарешті, стає дивовижною зірочкою.

Сніжинки повільно, дуже повільно опускаються. Вони злипаються і падають на землю у вигляді лапатоного снігу.

***Каверзне (запитання) — складне, нелегке, хитромудре.**

Олександр Владимиров, Марта Гумілевська

4. ● Що цікавого ти дізнався/дізналася з тексту? Прочитай, як колись передбачали погоду. Прочитай, як утворюються сніжинки. Які слова в цьому уривку незрозумілі для тебе? Де ти можеш дізнатися значення цих слів?

5. ● Прочитай, які слова можна вживати, коли потрібно розповісти про снігопад. Склади кілька речень, уживаючи різні слова.

Сніг падає, кружляє, ліпить, валить, мете, запорошує, сіється, стелиться.

6. Прочитай вірш.

ДОЩ

Хмарка сонечко ховає,
дощ легенький накрапає.
Чорна хмара десь взялася,
раптом злива почалася,
і вода все заливає,
дощовиця не вгаває.
Ливень, проливень повсюди,
і не можуть вийти люди.
А як проминуло літо,
хлющ холодний лле сердито,

хляпавка співа пісень,
мжичка сіє кожен день.
Ось такий прогноз погоди —
не буває без негоди.

Надія Красоткіна

7. ● Як по-різному називає поетеса дощ?
● Випиши слова, близькі за значенням до слова *дощ*, і поділи їх рисками для переносу.
● Запиши через риску слова, близькі за значенням.

Зразок. Діти — школярі.

Діти, бавляться, дім, доріжка, веселий.

Граються, радісний, стежечка, школярі, будинок.

СЛОВА, ПРОТИЛЕЖНІ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

1. Прочитай вірш.

В БУДИНКУ МЕШКАЛИ СЛОВА...

В будинку мешкали слова,
жили собі щасливо.
На кожному поверсі — по два:
недбалий і дбайливий,
а ще — **веселий і сумний,**
гарячий і холодний,
жили **чистенький і брудний**
та **ситий і голодний.**
Жили там **правда і брехня,**
жили **тривога й спокій.**
Жили так дружно, як рідня.
А дім той був високий!
І якось вдарив з неба грім,
земля аж застогнала!
І величезна прірва в нім
слова ці роз'єднала!
Давно-давно це відбулось,
так прірва є й донині.
Будинок навпіл розвалився,
і в кожній половині
тепер не дружно вже живуть
слова оті — вороже...

Валентина Бутрім

2. ● Про що йдеться у вірші? Хто мешкав у будинку? По скільки мешканців було на кожному поверсі? Чому розвалився будинок? Чим вірш схожий на казку?
- Прочитай виділені слова парами. Поміркуй над парами слів: вони близькі чи протилежні за значенням?

В українській мові є слова,
які мають протилежне значення.

3. ● Випиши чотири пари слів, протилежних за значенням (за зразком).

Зразок. Недбайлий — дбайливий.

- Утвори пари слів, протилежні за значенням. Запиши їх.
Високий	▶	◀	розвалити.
Дружили	▶	◀	низький.
Побудувати	▶	◀	сварилися.
- Доповни речення словами, протилежними за значенням до виділених.

У жирафи шия **довга**, а у носорога У ведмедя хвіст **куций**, а у вовка У мавпочки вуха **малі**, а у слона

1. Розгадай ребус.

”””

О = Е

”””

чернётка

2. ● Прочитайте вислови. Визначте, які з них близькі за значенням до слова *чернетка*.

Чорновий текст; охайні записи; тренувальні записи; кілька спроб розв'язання задачі; диктант у зошиті для контрольних робіт; пробні записи на аркуші паперу.

- Доберіть слово, протилежне за значенням до слова *чернетка*.

Цікаво знати!

Чистовик — це документ, текст якого перенесено з чернетки. Якщо на чистовику є виправлення, то він стає *чернеткою*.

3.

ЦІКАВИНКИ ПРО ПАПІР

Одним із сучасних винаходів є електронний папір. На ньому можна переглядати будь-яку інформацію. Із собою не потрібно носити важкі книги.

Під час роботи з тонкими аркушами паперу люди отримують найболючіші рани. Адже товщина паперу настільки мала, що може цілком перевищити гостроту навіть звичайного леза.

Використаний папір (макулатуру) можна переробити на новий. Це допомагає зберегти дерева. На жаль, в Україні переробляють дуже мало макулатури. Лише один використаний аркуш з тисячі має шанс знову стати корисним. Решта ж потрапляє на смітник.

У Японії 6 зошитів з 10 виготовляють з макулатури. Ми з вами можемо навчитися дбати про збереження лісів не гірше від японців! Для цього потрібно збирати вдома старі зошити, альбоми, коробки з-під продуктів, обгортки, газети та здавати все це до пунктів прийому макулатури.

4. Що цікавого про папір ти дізнався/дізналася? Як називають використаний папір?

5. ● Поміркуй, як доповнити речення.

Папір потрібно берегти, тому що

Для чернеток можна використовувати

Списані зошити, старі альбоми потрібно

- Запиши доповнені речення.
- Прочитай прислів'я. До виділених слів випиши слова, протилежні за значенням.

Зразок. Корінь — плід.

Корінь навчання гіркий, та плід його **солодкий**. Краще **віддати** своє, ніж узяти **чуже**. **Ситий** голодного не розуміє.

БАГАТОЗНАЧНІ СЛОВА

72-73

1. ЯК ЖУРАВЕЛЬ СТАВ КРИНИЧНИМ

Здавна, коли до нас приходять осінь, журавлі квапливо збираються в далеку дорогу.

— Кру-у! Кру-у! — з журливими покликами кружляють вони над рідними полями, лісами та озерами. А потім ключами летять у теплі краї. Проте з весною завжди вертаються у свої гнізда.

Того року один молодий журавель не полетів на чужину. Не схотів журавлик покидати рідної землі.

Коли стало зовсім холодно, люди дали йому притулок. У них він був у теплі й нагодований. Та найбільше журавель цінував доброту своїх нових друзів.

Якось птах помітив, що людям важко діставати з криниці воду. Тож вирішив їм допомогти. Взяв він у дзьоба відро, нахилився над криницею. Але дістати води не зміг. Криниця була глибока, а води в ній — аж на самому дні блищить.

Раптом відчув — хтось ухопив його за ноги. То був старий лихий морозище. Птах жалібно крикнув: «Кру-у, кру-у!» — і змахнув крильми, щоб злетіти. Але морозище мав велику силу.

Так і не піднявся у небо журавлик. Він намагався злетіти, та лише витягувався вгору, аж поки став високий-високий. Нахилившись знову над криницею, він уже зміг дістати дзьобом до води.

Саме тієї пори надійшли люди. Морозище лютував, дихав на них холодом, а потім шугонув у криницю. Він і досі на самому дні сидить і студенить зі злості воду.

А журавлик відтоді дістає її. Допомагає людям.

За Георгієм Хімічем

2. ● Перевір себе.

1. Журавлі збираються в далеку дорогу:

а) влітку; б) восени.

2. Журавель найбільше цінував:

а) доброту друзів; б) рідне гніздо.

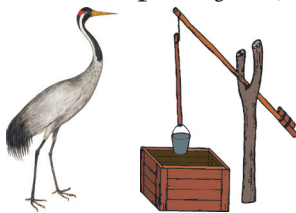
3. Птаха тримав за ноги:

а) лихий морозище; б) старий дуб.

● Які нові слова трапилися тобі в тексті? Де можна дізнатися значення незрозумілих слів?

3. Обговоріть, як журавель-птаха перетворився на журавля-жердину, що допомагає витягувати воду з криниці.

В українській мові є слова, які мають кілька значень. Такі слова називають багатозначними.

4. ● Прочитай і відгадай загадки.

Куций хвостик, довгі вушка,
шерсть м'якенька, як подушка.
Скаче вгору, наче м'ячик.
Здогадались, хто це? ...

У віконечко щоранку
сонце заглядає,
на обличчі у Іванка
світлячок гуляє.
Залізає аж на стінку
сонячний стрибунчик,
і сміються дітки дзвінко:
— Он який пустунчик!

Світлана Коробова

● Про яких зайчиків йдеться? Чи доводилося тобі пускати сонячних зайчиків? Розкажи.

5. Обговоріть, чому сонячний зайчик має таку назву.

6. ● Прочитай прислів'я, уставляючи пропущені слова. За потреби скористайся словами для довідки. Запиши їх.

1. Лаяв ... вовка, тільки вовк того не чув. 2. За ... за-
йцями поженешся — жодного не впіймаєш. 3. Не ганяй-

ся за зайцем — утомишся, не грайся з ... — обпечешся.

4. Заєць своєї ... боїться.

Слова для довідки: заєць, тіні, вогнем, двома.

- Склади і запиши речення про сонячного зайчика.
- Склади і запиши речення з одною парою слів (на вибір).

Змій (повітряний) — змії (плазун). Лінійка (вимірювальний прилад) — лінійка (стрій учнів).

1. Гра «Дешифрувальник».

	а	б
1	е	р
2	а	т

театр

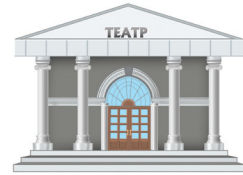
Код. 2б, 1а, 2а, 2б, 1б.

2. Проведи мовне дослідження. Як ти гадаєш, що означає слово театр?

Крок 1. Прочитай значення слова театр.

Театр

1. Вид мистецтва, що відображає життя у сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами.

2. Приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави.

Крок 2. Скільки значень може мати слово?

а) одне; б) кілька.

Крок 3. Зроби висновок.

3. НАЙДАВНІШИЙ ЛЯЛЬКОВИЙ ТЕАТР УКРАЇНИ

Київський академічний театр ляльок був заснований у 1927 році. Тривалий час театр не мав свого приміщення. А в 2005 році було побудовано справжній казковий палац. Оснащення театру — одне з найкращих у Європі.

Триповерхова будівля споруджена у формі казкового замку зі шпилями. У театрі два зали. На першому поверсі є дитяче кафе і музей антикварних ляльок. Маріонетки (так ще називають театральних ляльок) знайомлять нас з історією лялькового мистецтва різних часів і народів.

На другому поверсі лялькового замку «оселилися» дивовижні метелики, тигри і дракони. На третьому — чарівні герої казок і мультфільмів.

У казковому стилі оформлена територія навколо театру. Милують око чудернацькі сходи, фонтани, скульптури казкових персонажів.

Головні ляльки театру залишаються незмінними вже більше 80 років! Їх час від час реставрують, доповнюють новими фігурами. Але настільки поважний вік маріонеток робить вистави ще цікавішими.

За Володимиром Тарасюком

4. Що цікавого ти дізнався/дізналася про театр? Прочитай, на що схожа будівля Київського академічного театру ляльок. Як оформлена територія біля театру? Чи доводилося тобі бувати в театрі? Розкажи, що тебе вразило.

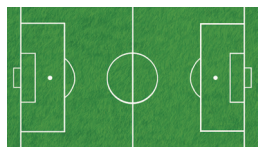
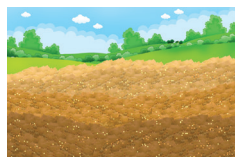
Проскануйте QR-код та перегляньте уривок із вистави «Золотий ключик».

5. ● Обговоріть правила поведінки в театрі.
● Складіть «стіну театральних слів».

6. ● Випиши з тексту «Найдавніший ляльковий театр України» слова, близькі за значенням.
● Назви і запиши предмети, зображені на малюнках.

- Склади і запиши речення з парою слів (на вибір).
- До кожного багатозначного слова напиши пояснення.

Зразок. Папір — документ. Папір — матеріал.

Папір, дідусь, бабуся.

Документ. Батько матері або батька. Стара жінка. Мати матері або батька. Матеріал. Старий чоловік.

- Спиши, уставляючи пропущені букви. Підкресли слово, яке може вживатися в різних значеннях.

На травинку повіл..но почало залазити сонечко — червона в чорну ц..точку крапля. На вершечку сонечко так погойдалося-погойдалось — та й... полетіло.

За Євгеном Шморгуном

ПРЯМЕ Й ПЕРЕНΟΣНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ ЗИМА ВЖЕ В ГОСТІ ЗАВІТАЛА

76

1.

КМІТЛИВИЙ СКЛЯР

З вечора на ставку плавали качки. Прийшов Юрко вранці до ставка і бачить диво дивне. Весь ставок покритий тонким склом.

А під склом **вода грає**. Питається Юрко в тата:

— Хто це покрит склом?

Сміється тато й каже:

— Є такий умілий, кмітливий скляр. Прийшов і **засклав ставок одним величезним склом**. Живе той скляр далеко на півночі. А тепер до нас завітав.

— Хто ж той скляр? — запитав Юрко.

— Мороз.

Василь Сухомлинський

2. Про яку пору року йдеться в оповіданні? Назви дійових осіб. Що здивувало Юрка? Кого тато назвав склярем? Ти погоджуєшся з думкою, що мороз — скляр? Поясни чому.

- 3.
- Прочитайте в особах розмову Юрка з батьком.
 - Прочитайте виділені вислови. Обговоріть, чи може **вода грати**. На чому, на вашу думку, можна грати?
 - Доберіть матеріали для створення лепбука «Зимонь-ка-зима».

4. Прочитай текст. Що було для тебе новим?

В українській мові слова вживаються в **прямому** та **переносному** значеннях.

Словосполучення *прийшла сестра* ужито в прямому значенні.

Словосполучення *прийшла зима* ужито в переносному значенні. Адже зима не може ходити. Про те, що вже зима, ми бачимо, спостерігаючи за змінами у природі.

5. ● Випиши з оповідання «Кмітливий скляр» слова, вжиті в переносному значенні.

● Прочитай словосполучення. Визнач, які з них ужито в прямому значенні, а які — в переносному. Чому ти так гадаєш?

Швидкий потяг. Швидка думка. Добра людина. Добрий слух. Річка біжить. Оленятко біжить. Золота обручка. Золота осінь.

● Виконай завдання на вибір.

✓ Випиши словосполучення, вжиті в прямому значенні.

✓ Випиши словосполучення, вжиті в переносному значенні.

● Добери і запиши близькі за значенням слова до слова *кмітливий*.

● Прочитай і відгадай загадки. Спиши дві загадки. У якому значенні вжиті слова для складання загадки?

1. Без сокири і дрючків ставить міст через річки. 2. Що росте догори коренем? 3. Скатертина біла увесь світ накрила. 4. І у вогні не горить, і в воді не тоне.

БУДОВА СЛОВА

1. ЗИМА

Скільки снігу намело!

Білого, пухнастого!

Це Зима-бабуся вмить
світ зробила казкою!

Ходить вона по землі,
робить стежки **снігові**,

річки льодом покриває,
кучугури намітає.

Вранці на віконнім склі
цвітуть квіти льодові,
на сріблястому гіллі
сидять диво-снігурі.

Любить Зима, щоб довкола
снігу всім було доволі,
щоб малеча на санках
щебетала, наче птах!

Ольга Зубер

2. Як Зима зробила світ казковим? Назви яких кольорів є у вірші? Які ще кольори можна побачити в зимовій природі?

3. ● Випиши з вірша «Зима» виділені слова. Яка в них спільна частина? Підкресли її.
● Поміркуй, від якого слова утворилося слово *снігові*. Чи можемо стверджувати, що виписані слова є «родичами»?

Об'єднані спільним значенням слова називають словами-«родичами», або спорідненими словами. Спільна частина споріднених слів — **корінь**.

Запам'ятай! Корінь позначають так: сніг, снігові.

4. ● Спиши групи слів. Познач корінь.

1. Зима, зимовий, зимувати. 2. Сани, санки, санчата.
3. Казка, казочка, казковий. 4. Малий, малята, малеча.

● Доповни ланцюжки споріднених слів.

Квіти, квітне, ..., Диво, дивувати, ..., День, денний, ..., Гілля, ..., Скло, ..., Річка, ...,

1. Прочитай казку.

ЧОМУ РИПИТЬ СНІЖОК

А й справді, чому рипить сніжок? Не знаєте? То я вам розповім.

Якось ішов лісом Дід Мороз. Нечутно, по м'якому, наче вата, сніжку. Стомився. Присів на пеньок, а мішок з

гостинцями поруч поклав. Довгу бороду гребінцем розчесав. Дивиться, аж під ялинкою зайчик сидить і плаче. Дідусеві жаль стало зайчика. Підійшов до нього та й питає: «Чому це ти, вуханчику, плачеш?» А той, схлипуючи, відповідає: «Заблукав, додому нія-а-ак не втраплю!»

Здивувався дідусь: отакої, заець — і раптом заблукав у лісі. Як же те могло статися? Все ще схлипуючи, кучохвостий розповів старому свою пригоду.

Уранці він гуляв з братиками та сестричками на галявині. Їм було весело, так добре стрибати з розгону в снігові кучугури, що й незчулися, як мисливець підійшов. Пролунав постріл. Зайчата кинулися тікати.

Найдалі, в лісову гущавину, забіг той зайчик, якого оце й зустрів Дід Мороз...

Добрий дідусь заспокоїв малюка, і вони разом швидко знайшли стежину до заячої хати. А там уже зібралися його братики й сестрички. Усі живі та здорові. Мама з татом уже ходили шукати свого найменшенького. Шукали, шукали та вже й зневірилися, що він живий. Ото радощів було, коли побачили свого синочка та ще й з Дідом Морозом!

Дідусь привітав усю заячу родину з Новим роком, гостинці роздав. Кожному по великій соковитій морквині. А на прощання, погладжуючи довгу бороду, сказав: «Я зроблю так, що сніжок рипітиме. Щоб ви, зайці, чули, коли хтось буде до вас підкрадатися».

Як сказав, так і сталося: відтоді сніжок рипить. Тобто попереджає зайців та інших беззахисних звірів про небезпеку. Ось так: рип-рип, хтось іде, пильнуй!

Василь Струтинський

2. ● Перевір себе.

1. Стомившись, Дід Мороз присів:

а) на пеньок; б) на лавочку.

2. Під ялинкою плакав:

а) ведмедик; б) зайчик.

3. Сніжок рипить, щоб попередити звірят:

а) про настання холодів; б) про небезпеку.

● З якої частини тексту ти довідався, чому рипить сніжок?

3. Обговоріть, чи завжди сніг рипить. Де можна про це дізнатися?

4. ● Випиши з казки «Чому рипить сніжок» близькі за значенням слова до слова *зайчик*.

● Випиши з тексту казки виділені слова. Познач корінь у кожному слові.

Зверни увагу!

Слова *лісом, у лісі* — це форми одного слова.

Слова *ліс, лісовий* — це спільнокореневі слова.

● Прочитай речення. Випиши виділені слова.

Зимовий **ліс** — це справжня казка! **Коло лісу** виблискує замерзла річечка. **У лісі** ми побачили сліди зайців. **За лісом** проходить залізниця.

● Визнач, які частини слова змінилися. Обведи їх за зразком.

Зразок: ліс**ОМ**.

Частина слова, що змінюється, — **закінчення**.

Запам'ятай! Закінчення позначають так:

ліс**ОМ**, (у) ліс**і**, (за) ліс**ами**.

● Познач частини слова, які залишилися, за зразком.

Зразок: **ліс**О**М**.

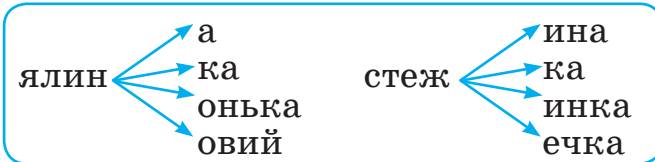
Частина слова без закінчення — **основа**.

Запам'ятай! Основу позначають так:
лісом, (у) лісі, (за) лісами.

- Утвори споріднені слова. Познач у них закінчення, основу, корінь за зразком.

Зразок: я ли н к а.

- Склади і запиши кілька речень про зиму.

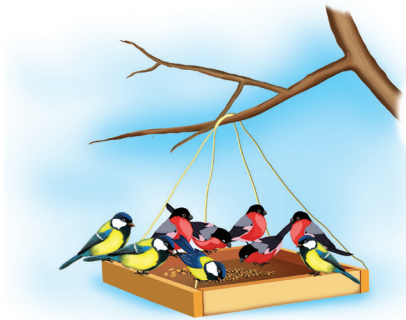
80

1. Прочитай вірш.

КРИХТА ХЛІБА

В завірюху, ожеледь, морози
стукають синиці у вікно.
З горобцями ділять на дорозі
крихту хліба мерзлу і зерно.
Пригощав птахів я з годівниці
і почав нарешті відчувати,
що для когось крихта —
це дрібниця, а для пташки —
жить чи замерзати.

Анатолій Качан

2. Що може врятувати птахів узимку? Чого найбільше бояться птахи взимку? Прочитай виділений вислів. Ти погоджуєшся з цією думкою? Висловлюй свої міркування за поданим зразком:

Так, я погоджуюся (ні, я не погоджуюся) з цією думкою. Я вважаю, що ..., бо Наприклад, Отже, ... (зроби висновок).

3. Обговоріть, як можна допомогти птахам узимку.

4. ● Добери до поданих слів по кілька споріднених і запиши.
Крихта. Вікно. Годівниця.

● Ознайомся з послідовністю визначення кореня у слові.

Крок 1. Запиши слово.

Крок 2. Добери і запиши кілька споріднених до нього слів.

Крок 3. Порівняй значення і написання слів.

Крок 4. Познач спільну частину слів. Це і є корінь.

Зверни увагу!

Споріднені слова називають ще **спільнокореневими**.

● Прочитай слова. Визнач у кожному ряду «зайве» слово.
Запиши дві групи спільнокореневих слів (на вибір).

Білка, білочка, булочка, білченя.

Зерно, пшоно, зернятко, зерновий.

Мороз, заморозив, морозний, холод.

ВІДПОВІДІ ДО ЗАГАДОК, РЕБУСІВ ТА ІНШИХ ЗАВДАНЬ

9. Книги. 13. Словник. 15. Книга. 20. *Розсіпанка*: лічилка. 23–24. Буряк. Петрушка. Гарбуз. Горох. Часник. 25. Картопля. Капуста. Морква. Квасоля. Соняшник. Цибуля. Мак. Огірки. 29. Опеньки. Крейда. 31. Рукавичка. 33. *Квест*: завдання. 35. Озеро. Річка. Море. 38. Герой. 43. Батьківщина. Моя Україна. 49. Чорнобривець. 52. *Квест*: дзюб. 54. Майоран. 55. *Дешифрувальник*: неділя. 56. Дні тижня. Осінь. Жовтень. 58. Гілля. Коріння. Читання. 60. *Квест*: до побачення. 62. Телефон. 67. Гарбуз. Жолудь. Хліб. 69. Будь ласка. 73. *Дешифрувальник*: п'ятниця. 75–76. Комп'ютер. Пір'іна. Реп'ях. 81. Заєць. 85. Диван. 94. Допитливий. 95. Доц. Сніжинка. 98. Чернётка. 101. Зайчик. Сонячний зайчик. 102. *Дешифрувальник*: театр.

ЗМІСТ

<i>Повторення вивченого в 1 класі. Звуки і букви</i>	5
Школа — наш дім.....	5
<i>Український алфавіт</i>	8
Веселе місто Алфавіт.....	8
Корисні справи твоїх ровесників.....	11
Словники — наші помічники.....	13
У бібліотеці.....	15
<i>Голосні звуки. Позначення їх буквами</i>	17
<i>Склад. Поділ слів на склади</i>	20
Лічилки.....	20
<i>Перенос слів з рядка в рядок</i>	21
Вже осінь на порозі.....	21
Загадки з осінньої грядки.....	23
Осінні турботи пернатих.....	27
<i>Наголос</i>	31
У гості до казки.....	31
<i>Приголосні звуки. Позначення їх буквами</i>	38
Авторська казка.....	39
Цікавинки для дитинки.....	41
Україна — наша Батьківщина.....	42
У труді зростаємо.....	44
Легенди нашого краю.....	46
<i>Тверді та м'які приголосні звуки</i>	47
Невідоме про знайомі речі.....	51
<i>Подовжені м'які приголосні звуки</i>	56
Золота осінь.....	56
Життя і справи твоїх ровесників.....	58
Вчимося спілкуватися.....	62
<i>Дзвінки та глухі приголосні звуки</i>	64
Сімейна злагода за все дорожча.....	64
Народні ігри та розваги.....	68
<i>Апостроф</i>	72
У колі дружної родини.....	72
<i>Слово. Значення слова</i>	79
Ліс — це диво, ліс — це казка.....	79
Цікавинки для чомусиків.....	90
<i>Слова, близькі за значенням</i>	93
<i>Слова, протилежні за значенням</i>	97
<i>Багатозначні слова</i>	100
<i>Пряме й переносне значення слів</i>	104
Зима вже в гості завітала.....	104
<i>Будова слова</i>	105
Список використаних джерел.....	112

Список використаних джерел

Шаройко В. Хитрий поленик: Вірші: Для мал. шк. віку. Художник М. Мелогітнік. — Херсон, 1998. Тисяча п'ятсот загадок / Уклад.: Л. Вознок — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 208 с. Журна Олена. «У нашій Наталі». Збірка віршків для малц. Київ: «Веселка», 1969. Мої улюблені вірші/ Уклад. В. Паронова. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. — 416 Бутрим в. Грамоти навчають — все одно що грати. 2 — е вид., стереотипне. — К.: ред. загальної осв. газ., 2005. — 112 с. — (Б-ка «Шк. світ») Знайтих — не схит, згубив — не плач: Укр. прислів'я, приказки, усталені вирази / Упоряд. Янішівка К. Л. — К.: Довіра, 2002. https://web.archive.org/web/20190104122051/https://pustynchik.ua/ua/online-school/literature/virshi-pro-shkolu https://web.archive.org/web/20190104123408/https://mala.storinka.org https://web.archive.org/web/20181116103235/https://abeta.ukrlife.org/veselo.html https://web.archive.org/web/20190104123456/https://virchi.pp.net.ua/publ/54-1-0-9476 https://zagadki1.na.ua/zagadka/vsim-pro-ve-vona-rozkazhe.htm https://web.archive.org/ab_bond.htm https://web.archive.org/web/20190104123607/https://naurok.com.ua/teksti-i-testovi-zavdannya-dlya-perevirki-audiyativnih-vim-332691.html https://web.archive.org/web/20190104123707/https://8next.com/novova/1967-novova_144.html https://web.archive.org/web/20190104123759/https://zagadki1.na.ua/zagadka/vsim-pro-ve-vona-rozkazhe.htm https://web.archive.org/ab_bond.htm https://insb-biblioteka.at.ua/index/opovidannya_pro_knigu0-31 https://web.archive.org/web/20190104124018/https://krasotkina.com/content/evstra/ https://web.archive.org/web/20190104124054/https://www.megaznaika.com.ua/ua/ https://web.archive.org/web/20190104124432/https://doshkolenok.kiev.ua/schitalki/241-lichyliku.html https://web.archive.org/web/20190104124523/https://megaznaika.com.ua/kazka/osini-opovidannya-volodymyr-parhomenko/ https://web.archive.org/web/20190104124612/https://abeta.ukrlife.org/zagadky_vovoz5.htm https://web.archive.org/web/20190104124707/https://mala.storinka.org https://web.archive.org/web/20190104124842/https://8next.com/readlist/5146-4087.html https://web.archive.org/web/20190104124952/https://megaznaika.com.ua/kazka/chy-daleko-do-oseni-vasyi-chuhiliv/ https://web.archive.org/web/20190104125032/https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinski-narodni-kazky/rukavyczka https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinski-narodni-kazky/rukavyczka https://web.archive.org/web/20190104125117/https://kazky.org.ua/zbirky/vilchova-smil-i-zajecj https://web.archive.org/web/20190104125152/https://abeta.ukrlife.org/s_7l.htm https://web.archive.org/web/20190103115530/https://proridne.org https://web.archive.org/web/20190103115586/https://naurok.com.ua/chleni-rechennya-golovni-i-drugoryadnichleni-rechennya-zv-yazok-sliv-v-rechenni-55326.html https://web.archive.org/web/20190104125347/https://forpeople.ucoz.ua/load/virtualne_navchannya_rizne_gotemosija_do_audiyuvannya/19-140-209 https://web.archive.org/web/20190104125452/https://ukrtvory.pp.ua/stodzvonnii-dzherela/ https://web.archive.org/web/20190103115530/https://proridne.org https://web.archive.org/web/20190104125601/https://www.megaznaika.com.ua/z-istoriji-vivilofora/ https://web.archive.org/web/20190104125649/https://chytanka.com.ua/ebooks/index.php?action=url/view&url_id=2118 https://web.archive.org/web/20190104125732/https://uamodna.com/articles/dni-tyzhnya-davni-nazvy-y-suchasni/ https://web.archive.org/web/20190104125853/https://ukrlit.net/lib/kopilenko/iv-adj.html https://web.archive.org/web/20190104125940/https://abeta.ukrlife.org/vulytsia.html https://web.archive.org/web/20190104130026/https://doshkolenok.kiev.ua/skazki-legendy/773-virshi-pro-slova-vichyvoliti.html https://web.archive.org/web/20190104130135/https://zagadky.com/ukrainian/pro-telefon.html https://web.archive.org/web/20190104130231/https://hi-news.pp.ua/tehnika-tehnologiy/8037-scho-take-sms-tekstove-povidomlennya-yak-vpraviti-sms.html https://web.archive.org/web/20190104130336/https://www.slideshare.net/semenuk/ss-66187207 https://web.archive.org/web/20190103120729/https://mala.storinka.org https://web.archive.org/web/20190103120838/https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B8_%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%8C%D0%BA%D0%B8_%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%83%D1%96 https://web.archive.org/web/20190104130436/https://abeta.ukrlife.org/rozvahi.html https://web.archive.org/web/20190104130610/https://kmf.uz.ua/ua/ https://web.archive.org/web/20190103121050/https://krasotkina.com/content/ http://web.archive.org/web/20190103121350/https://mala.storinka.org/ http://web.archive.org/web/20190103121440/https://www.megaznaika.com.ua https://web.archive.org/web/20190104131643/https://doshkolenok.kiev.ua/zagadki/403-sto-zagadok-ukraini-movoy.html https://web.archive.org/web/20190103122536/https://mala.storinka.org https://web.archive.org/web/20190103122624/https://abeta.ukrlife.org/sukhom105.html https://web.archive.org/web/20190104131106/https://mala.storinka.org https://web.archive.org/web/20190103122800/https://kazka.vn.ua/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0 https://web.archive.org/web/20190104131433/https://krasotkina.com/sipuni/1ic.html https://web.archive.org/web/20190103123043/https://mova-literatura.in.ua/opovidannya-pro-lis-dlya-ditei-lisov-balakuni.html https://web.archive.org/web/20190103123556/https://mala.storinka.org https://web.archive.org/web/20190103123311/https://abeta.ukrlife.org/grygoruk19.html https://web.archive.org/web/20190103123555/https://abeta.ukrlife.org/vitry.html https://web.archive.org/web/20190103123428/https://megaznaika.com.ua/zagadku/zahady-gry-dosch-hrad-hmary/ https://web.archive.org/web/20190103123505/https://doshkolenok.kiev.ua/otvpochem/877-dojd-ta-sniig.html https://web.archive.org/web/20190103123552/https://krasotkina.com/ https://web.archive.org/web/20190103123718/https://cikavo.net/cikavi-fakti-pro-papir/ https://web.archive.org/web/20190103123802/https://xn--80aauk.xn--1jamh/jak_zhuravel_stav_krinichnim.html https://web.archive.org/web/20190103123847/https://kazochka70.jimdo.com/ https://web.archive.org/web/20190103123939/https://primetour.ua/uk/excursions/theatre/kyevskiy-akademicheskij-teatr-kukul.html https://web.archive.org/web/20190103124052/https://megaznaika.com.ua/kazka/kmitlyvyj-skylar-vasyi-suhomylnyj/ https://web.archive.org/web/20190103124152/https://mala.storinka.org https://web.archive.org/web/20190103124152/https://mala.storinka.org https://web.archive.org/web/20190103124322/https://posnyako.com.ua/ru/reader/knizhnyia-polka/novogodnie-stihotvoreniya/kryta-hiba-1049.html https://web.archive.org/web/20190104131222/https://abeta.ukrlife.org/abeta_grygoruk.html

Навчальне видання

Сапун Галина Михайлівна, Придаток Ольга Дмитрівна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти

У двох частинах

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

Редагування і верстка: *Оксана Бучковська*

Літературне редагування: *Інна Атаманюк*

Художники: *Юлія Литвин, Людмила Бончак, Олена Демчак,*

Світлана Бедна, Олена Сажко, Віталій Дзюбак

Дизайн обкладинки: *Юлія Литвин*

Формат 70х100/16. 9,07 ум. др. арк., 7,79 обл.-вид. арк. Тираж 17 735. Замовлення №0219061

Видавець Редакція газети «Підручники і посібники».

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.

Збут: pip.temopil@ukr.net Редакція: editoria@i.ua www.pp-books.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 4678 від 21.01.2014 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011. Тел.: 096-948-09-27, 097-50-35-376, pip.bookpost@gmail.com

Видруковано у Державному видавництві «Преса України»

03047, м. Київ, просп. Перемоги, 50

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру ДК № 310 від 11.01.2001 р.